

کتاب کار ماه مبارک رمضان
ویژه مبلغان، مربیان و فعالان فرهنگی

نهایی خدا

به کوشش حسین شورابی

بسم الله الرحمن الرحيم

• مقدمه

ما انسان‌ها، زمانی که به مهمانی دعوت می‌شویم، با توجه به مقام و موقعیت صاحب‌خانه و دیگر میهمانان، خود را برای آن میهمانی، آماده می‌کنیم. اگر صاحب‌خانه و میهمانان دیگر از افراد مهم و شاخص اجتماع باشد، سعی می‌کنیم تا جایی که می‌توانیم با وقار و متانت وارد مجلس شده و در طول مهمانی این متانت را در نشستن و برخاستن، خوردن و آشامیدن، گفتگو کردن و ساکت ماندن حفظ کنیم.

این رعایت در مهمانی بزرگ خداوند متعال که همان ماه مبارک رمضان باشد بسیار حائز اهمیت و البته دشوار است. دشواری آن به حدی است که پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) خطاب به جابر فرمودند: «ای جابر! هر کس در روزهای ماه رمضان را روزه‌دار باشد و پاسی از شب‌ها را عبادت کند، شکم و شرمگاهش را از گناه نگه دارد، و زبانش را حفظ کند، همان طور که از این ماه، خارج می‌شود از گناهانش خارج می‌شود. جابر عرض کرد: ای فرستاده خدا! چه نکته زیبایی بیان فرمودید؟ رسول خدا فرمودند: بله اما رعایت شروط آن، بسیار دشوار است!» (کافی/۴/۷۸)

همچنین امام سجاد (علیه السلام) درباره رعایت آداب این مهمانی، در دعای آغازین ماه رمضان، این گونه مناجات نموده‌اند: «خداوند! یاری‌مان کن به وسیله روزه این ماه، اندام خود را، از معاصی تو، نگه داریم و آن‌ها را به اعمالی واداریم که خشنودی تو را فراهم می‌آورد...» (صحیفه سجادیه/دعای ۴۴)

از مجموع احادیث و روایات اهل بیت (علیهم السلام) اینگونه استفاده می‌شود که انسان روزه‌دار جهت بهره‌مندی از غفران و رحمت الهی و استفاده هرچه بیشتر از ضیافت الهی، علاوه بر امساک از خوردن و آشامیدن و دوری از مفطرات، باید تمام حواسش به چشم، گوش، زبان، دست و پا و سایر اعضای خود باشد و آن‌ها را از ارتکاب به گناه حفظ نماید و با این مراقبت، شأن و حرمت میزبان و سایر میهمانان را رعایت نماید.

کتاب کار مهمانی خدا با هدف آشنایی هرچه بیشتر فضیلت و حرمت این ماه عزیز به مخاطب دانش آموز، یاری گر مربیان و مبلغان اتحادیه انجمن های اسلامی دانش آموزان را در این امر خواهد بود.

در این کتاب برای هر بخش یک پادکست مرتبط با موضوع پیوست شده و در بخش نهایی نیز، دسترسی لازم به پادکست های مرتبط با موضوع ماه مبارک، جهت بهره مندی هرچه بیشتر مربیان و مبلغان دانش آموزی فراهم شده است.

#فانوس_نور

فضیلت ماہ مبارک رمضان

• فضیلت رمضان

رمضان نام یکی از ماه‌های قمری و تنها ماه قمری است که نامش در قرآن آمده و یکی از چهار ماهی است که خداوند متعال جنگ را در آن حرام کرده است. در این ماه، کتاب‌های آسمانی قرآن کریم، انجیل، تورات، صحف و زبور نازل شده‌اند.

این ماه در روایات اسلامی، ماه خدا و میهمانی امت پیامبر اکرم (ص) خوانده شده و خداوند متعال از بندگان خود در این ماه در نهایت کرامت و مهربانی پذیرایی می‌کند. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «ماه رجب، ماه خدا و ماه شعبان، ماه من و ماه رمضان، ماه امت من است. هرکس همه‌ی این ماه را روزه بگیرد، بر خدا واجب است که همه‌ی گناهانش را ببخشد، بقیه‌ی عمرش را تضمین کند و او را از تشنگی و عطش دردناک روز قیامت امان دهد.»

این ماه، در میان مسلمانان از احترام، اهمیت و جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده و ماه سلوک روحی آنان است. مؤمنان با مقدمه‌سازی و فراهم کردن زمینه‌های معنوی در ماه‌های رجب و شعبان هر سال، خود را برای ورود به این ماه شریف و پربرکت آماده می‌کنند. با حلول این ماه با شور و اشتیاق و دادن اطعام و افطاری به نیازمندان، شب زنده‌داری، عبادت، تلاوت قرآن، دعا، استغفار، دادن صدقه، روزه داری و... روح و جان خود را از سرچشمه‌ی فیض الهی سیراب می‌کنند.

الف) فضایل ماه رمضان

گرچه ذکر تمام فضایل ماه مبارک رمضان از حوصله‌ی این گفتار خارج است؛ ولی پرداختن و ذکر برخی از فضایل آن از نظر قرآن و روایات اسلامی خالی از لطف نیست.

۱. برترین ماه سال

ماه مبارک رمضان به دلیل نزول قرآن کریم در آن و ویژگی‌های منحصر به فردی که دارد، در میان ماه‌های سال قمری برترین است. قرآن کریم می‌فرماید: «ماه رمضان، ماهی است که قرآن برای هدایت انسان‌ها در آن نازل شده است.»

پیامبر گرامی (ص) درباره‌ی ماه رمضان می‌فرماید: «ای مردم! ماه خدا با برکت و رحمت و مغفرت به شما روی آورد، ماهی که نزد خدا از همه‌ی ماه‌ها برتر و روزهایش بر همه‌ی روزها و شب‌هایش بر همه‌ی شب‌ها و ساعاتش بر همه‌ی ساعات برتر است. ماهی است که شما در آن به میهمانی خدا دعوت شده و مورد لطف او قرار گرفته‌اید. نفس‌های شما در آن تسبیح و خوابتان در آن عبادت، عملتان در آن مقبول و دعایتان در آن مستجاب است... بهترین ساعاتی است که خداوند به بندگان‌ش نظر رحمت می‌کند.»

۲. نزول کتب آسمانی در این ماه

تمام کتب بزرگ آسمانی مانند قرآن کریم، تورات، انجیل، زبور و صحف در این ماه نازل شده‌اند. حضرت امام صادق (ع) می‌فرماید: «کل قرآن کریم در ماه رمضان به بیت المعمور نازل شد، سپس در مدت بیست سال بر پیامبر اکرم (ص) و صحف ابراهیم در شب اول ماه رمضان و تورات در روز ششم ماه رمضان، انجیل در روز سیزدهم ماه رمضان و زبور در روز هجدهم ماه رمضان نازل شد.»

۳. توفیق روزه

در ماه رمضان خداوند متعال توفیق روزه‌داری را به بندگان‌ش داده است. «پس هر که ماه [رمضان] را درک کرد، باید روزه بگیرد.»

انسان افزون بر جنبه‌ی مادی و جسمی، دارای بُعد معنوی و روحی هم هست و هر کدام در رسیدن به کمال مطلوب خود، به برنامه‌ای ویژه نیاز دارند. یکی از برنامه‌ها برای تقویت و رشد بُعد معنوی، تقوا و پرهیزگاری است؛ یعنی اگر انسان بخواهد خودش را از جنبه‌ی معنوی رشد و پرورش دهد و به طهارت و کمال مطلوب برسد، باید هوای نفس خود را مهار کند و موانع رشد را یکی پس از دیگری بردارد. او نباید خود را سرگرم لذت‌ها و

شهوات جسمی کند. یکی از اعمالی که در این راستا مؤثر و مفید است، روزه‌داری است. قرآن کریم می‌فرماید: «... ای افرادی که ایمان آورده‌اید! روزه بر شما نوشته شد، همان‌گونه که بر پیشینیان از شما نوشته شده، تا پرهیزگار شوید.»

پادکست | فضیلت ماه رمضان در کلام حجت‌الاسلام انصاریان:

برخی فواید و فضایل روزه

الف) تقویت تقوا، پرهیزگاری و اخلاص

امام صادق (ع) می‌فرماید: «خداوند متعال فرموده که روزه از من است و پاداش آن را من می‌دهم.»^۱

حضرت فاطمه (س) می‌فرماید: «خداوند روزه را برای استواری اخلاص، واجب فرمود.»^۲

ب) مانع عذاب‌های دنیوی و اخروی

پیامبر (ص) می‌فرماید: «روزه، روده را باریک می‌کند، گوشت را می‌ریزد و از گرمای سوزان دوزخ دور می‌گرداند.»^۳

پیامبر اکرم (ص) در جایی دیگر می‌فرماید: «روزه سپری در برابر آتش است.»^۴

ج) آرامش روان و جسم

روزه‌داری، روح و روان و قلب و دل و جسم را آرامش داده و باعث سلامتی روح و تندرستی جسم می‌شود. به همین دلیل پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «روزه بگیری تا سالم بمانی.»^۵

باز می‌فرماید: «معهده، خانه‌ی تمام دردها و امساک [روزه] بالاترین داروهاست.»^۶

حضرت امام باقر (ع) می‌فرماید: «روزه و حج، آرام‌بخش دل‌هاست.»^۷

۱. کافی، ج ۴، ص ۶۳

۲. بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۳۶۸

۳. کنز العمال

۴. وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۲۸۵

۵. میزان الحکمه، ج ۷، ص ۳۲۱۰

۶. همان

۷. همان

حضرت علی^(ع) می‌فرماید: «خداوند، بندگان مؤمن خود را به وسیله‌ی نمازها و زکات و حدیث در روزه‌داری روزه‌های واجب [رمضان] برای آرام کردن اعضا و جوارح آنان، خشوع دیدگانش و فروتنی جان‌هایشان و خضوع دل‌هایشان حفظ می‌کنند.»^۸

امروزه در علم پزشکی و از نظر بهداشت و تندرستی نیز در جای خود ثابت شده که روزه‌داری تأثیر فراوانی بر آرامش روح و روان و سلامتی جسم و بدن دارد. دفع چربی‌های مزاحم، تنظیم فشار، قند خون و... نمونه‌ی آن است.

د) مانع نفوذ شیطان

امام علی^(ع) به پیامبر اکرم^(ص) عرض کرد: «یا رسول الله! چه چیزی شیطان را از ما دور می‌کند؟» پیامبر گرامی^(ص) فرمود: «روزه، چهره‌ی او را سیاه می‌کند و صدقه پشت او را می‌شکند.»^۹ بنابراین، روزه مانع نفوذ شیطان‌های جنی و انسی شده و وسوسه‌های آنان را خنثی می‌کند.

هـ) مساوات بین غنی و فقیر

انسان روزه‌دار هنگام گرسنگی و تشنگی، فقرا و بینوایان را یاد می‌کند و در نتیجه، به کمک آن‌ها می‌شتابد. حضرت امام حسن عسگری^(ع) درباره‌ی علت وجوب روزه می‌فرماید: «تا توانگر درد گرسنگی را بچشد و در نتیجه، به نیازمند کمک کند.»^{۱۰}

و) احیای فضایل اخلاقی

حضرت امام رضا^(ع) درباره‌ی علت وجوب روزه می‌فرماید: «تا مردم، رنج گرسنگی و تشنگی را بچشند و به نیازمندی خود در آخرت پی ببرند. روزه‌دار بر اثر گرسنگی و تشنگی، خاشع، متواضع و فروتن، مأجور، طالب رضا و ثواب خدا و عارف و صابر باشد و بدین سبب مستحق

۸. میزان الحکمه، ج ۷، ص ۳۲۰۷.

۹. حدیث شیعہ، ج ۲، ص ۲۰.

۱۰. بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۳۶۹.

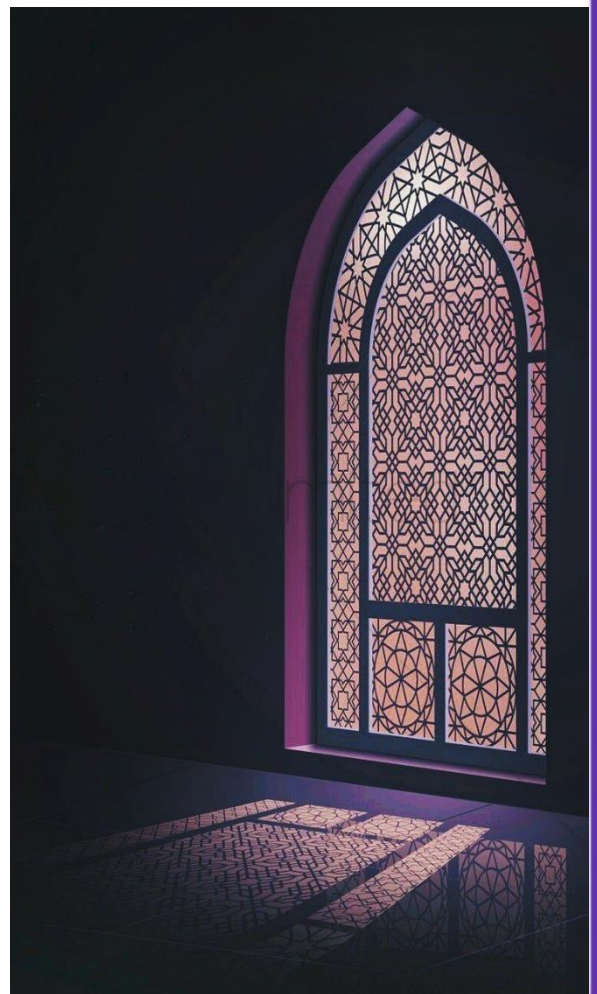
ثواب شود... روزه موجب خودداری از شهوات است. هم چنین به دلیل این که روزه در دنیا نصیحت گر آنان باشد و ایشان را در راه انجام تکالیفشان رام و ورزیده کند و راهنمای آنان در رسیدن به اجر باشد. به اندازه سختی، تشنگی و گرسنگی که نیازمندان و مستمندان در دنیا می چشند، پی ببرند و در نتیجه، حقوقی که خداوند در دارایی هایشان واجب فرموده است را به ایشان بپردازند.»^{۱۱}

پادکست | آیت الله جوادی آملی - چرا در ماه رمضان گرسنه می شویم؟

وجود شب قدر در این ماه

شب قدر برتر از هزار ماه است و فرشتگان در این شب به اذن خدا فرود می آیند و همه ی مقدرات بندگان را در طول سال تعیین می کنند. وجود این شب در این ماه مبارک، نعمت و موهبتی الهی بر امت پیامبر گرامی اسلام (ص) است و مقدرات یک سال انسان ها (حیات، مرگ، رزق و...) براساس لیاقت ها و زمینه هایی که خود آن ها به وجود آورده اند، تعیین می شود. انسان در چنین شبی با تفکر و تدبیر می تواند به خود آید و اعمال یک سال خود را ارزیابی کند و با فراهم آوردن زمینه ی مناسب، بهترین سرنوشت را برای خود رقم زند.

بهار قرآن

نظر به این که قرآن کریم در ماه مبارک رمضان نازل شده و تلاوت آیات آن در این ماه فضیلت بسیاری دارد، در روایات اسلامی، از ماه رمضان به عنوان بهار قرآن یاد شده است؛ چنان که حضرت امام باقر^(ع) می‌فرماید: «هرچیزی بهاری دارد و بهار قرآن، ماه رمضان است.»^{۱۲}

یک نکته!

بدیهی است فضایل و ثواب‌هایی که برای ماه مبارک رمضان و روزه‌داری ذکر شده و به برخی از آن‌ها اشاره شد، از آن کسانی است که حقیقت آن را درک کنند، یعنی کسانی که به محتوای آن عمل کرده و فرامینش را در گفتار و کردار به کار گیرند و به آن جامه‌ی عمل بپوشانند. در روایات اسلامی، برای روزه‌داری آدابی ذکر شده است؛ بنابراین، کسانی که صرفاً در این ماه قرآن تلاوت می‌کنند؛ ولی به آیات و احکام آن عمل نمی‌کنند، یا کسانی که از روزه‌داری تنها رنج گرسنگی و تشنگی را می‌کشند و به وسیله‌ی گناه، تأثیر روزه را از بین می‌برند و ماه مبارک رمضان و فضای معنوی آن تأثیری بر اشخاصی بر جای نمی‌گذارد، مورد نکوهش قرار گرفته‌اند.

پیامبر اکرم (ص) به زنی که با زبان روزه کنیز خود را دشنام می‌داد، فرمود: «چگونه روزه‌داری، درحالی‌که کنیزت را دشنام می‌دهی؟! روزه فقط خودداری از خوردن و آشامیدن نیست؛ بلکه خداوند آن را علاوه بر این دو، مانع کارها و سخنان زشت که روزه را بی‌اثر می‌کنند، قرار داده است. چه اندک‌اند روزه‌داران و چه بسیاری کسان که گرسنگی می‌کشند!»^{۱۳}

حضرت امام سجاده (ع) در دعای حلول ماه رمضان به درگاه خداوند عرض می‌کند: «به وسیله‌ی روزه‌ی این ماه، یاری‌مان ده تا اندام‌های خود را از معاصی تو ننگه داریم و آن‌ها را به کارهایی گیریم که خشنودی تو را فراهم آورد. با گوش‌هایمان سخنان بیهوده نشنویم و با چشمانمان به لهو و لعب نشتابیم. دستمانمان را به سوی حرام نگشاییم و با پاهایمان به سوی آنچه منع شده، ره نسیاریم. شکم‌هایمان جز آنچه تو حلال کرده‌ای، در خود جای ندهد و زبان‌هایمان جز به آنچه تو خبر داده‌ای و بیان فرموده‌ای، گویا نشود...»^{۱۴}

بنابراین، در ماه مبارک باید تمام اعضا و جوارح را از حرام دور نگه داشت و با اخلاص، توکل و توسل از اهل بیت (ع) و عمل به دستورها و احکام قرآن کریم و دوری از گناهان، انجام توبه‌ی نصوح و واقعی، عبادت، شب‌زنده‌داری، درک فضیلت شب قدر و... فضیلت ماه مبارک رمضان را درک کرد و از آن در راستای رسیدن به کمال حرکت کرد. باید در این ماه به گونه‌ای خودسازی کرد که با اتمام ماه مبارک، تأثیر و فواید آن در روح و جان افراد باقی باشد و اثر آن تا ماه رمضان سال بعد ماندگار باشد.

۱۳. بحار الانوار، ج ۹۶، ص ۳۹۳، ح ۱۶.

۱۴. صحیفه‌ی سجادیه، دعای حلول ماه رمضان.

#آماده_شو

مقدمات ماه مبارک رمضان

• مقدمات رمضان

ورود به این مشاهد، اذن دخول می‌خواهد. خوش به حال کسانی که از ماه رجب مشغول بوده‌اند و اذن ورود به این ماه را گرفته‌اند؛ یعنی جزو رجبیون بوده‌اند و ماه شعبان را خوب پشت سر گذاشته‌اند. شفاعت نبی اکرم را به دست آورده‌اند و مطهر و پاک، خالص، با توکل به خدا (براساس آن روایتی که از امام رضا^(ع) در جمعه‌ی آخر ماه شعبان از مرحوم صدوق در عیون/اخبار/الرضا نقل شده) با توکل ظاهری و باطنی وارد ماه رمضان شده‌اند.

ورود به این ماه توکل می‌خواهد. اذن دخول این ماه، ماه شعبان و رجب است. اگر کسی در این دو ماه، سلوک کرده باشد، با طهارت و توکل وارد ماه رمضان می‌شود. توکل فقط برای عبور از سختی‌های دنیا نیست. چالش‌ها و سختی‌های راه سلوک خدای متعال جز با توکل به خدا سیرشدنی نیست. شیطان وسوسه می‌کند و هجوم سنگینی برای سالکین پیش می‌آورد که اگر کسی اهل توکل نباشد، حتماً مبتلا به تردید و وسوسه و شک خواهد شد و عقب‌نشینی می‌کند. این کلیت این ماه است.

کسی که این مقدمات را طی نکرده و می‌خواهد وارد ماه رمضان بشود، تنها چیزی که برایش می‌ماند، توجه به فضل خداست. در دعای مکارم‌الاخلاق، تعبیر جالبی وجود دارد که مبدأ جوشش امید در انسان است. «الْهِيعُنْكَ مِمَّا فَاتَ خَلْفُ، وَلِمَا فَسَدَ صَلَاحُ، وَ فِيمَا أَنْكَرْتَ تَغْيِيرُ؛ خدایا! آنچه از من گذشته و فوت شده، تدارکش در نزد توست.»

اگر کسی به مقام عندالله راه پیدا کند و دستش به آن جابرسد، همه‌ی فوت شده‌ها تدارک می‌شود. «عندک ما فات خلت» برای همه‌ی فوت شده‌ها یک جایگزینی این جا هست. «و فی ما انکرت تغیر» آنچه تو نمی‌پسندی، تغییرش در دست توست. می‌توانی تغییر دهی و بدی‌ها را به حسنات تبدیل کنی. تمام سرمایه‌ی کسانی که اذن دخول نگرفته‌اند و آن تحیرها را پیدا نکرده‌اند، این است که اعتمادشان به فضل خدا باشد و خاضعانه از خدای متعال بخواهند که درهای این ماه را به رویشان باز کند و وارد حقیقت ماه رمضان بشوند. قفل‌هایی که به قلوب ما زده شده را باز کنند. چشم و قوای ما، دست و

پای ما این شاء الله باز شود. درهای ماه رمضان هم باز شود. با تمام وجود، قوای ما به ماه رمضان وارد شود و بر سر این سفره بنشینیم و از این خوان الهی متنعم بشویم.

دعایی در صحیفه وجود دارد که مستحب است در شب و روز اول ماه رمضان خوانده شود و دعای دیگری در شب یا روز آخر ماه رمضان خوانده شود، دعای ورود به ماه رمضان و دعای وداع با ماه رمضان. امام سجاده^(ع) تنبیهاتی را به ما در آغاز این ماه دادند. با این تنبیهات، امکان ورود به ضیافت و بهره‌مندی از ماه رمضان هنگام ورود و آغازش فراهم می‌شود. توجهات و تنبیهاتی که انسان باید پیدا کند تا بتواند به این ماه ورود پیدا کند و از سفره‌ی گسترده‌ی این ماه متنعم شود، در این دعا وجود دارد. در دعای وداع هم توجهاتی است که انسان هنگام خداحافظی از این ماه، اگر بخواهد دست پر از این ماه جدا شود، باید داشته باشد، حتی اگر در این ماه استفاده نکرده باشد.

حضرت راه‌هایی یاد داده‌اند که حتی اگر در ماه نتوانستید از ماه رمضان متنعم بشوید، از این خوان الهی، سفره‌ی زیارت خدا بهره‌مند باشید. در موقع وداع چه توجهات و تنبیهات و درخواست‌هایی داشته باشید که بتوانید دست پر از ماه رمضان جدا شوید؟ این دعا را بخوانید و تأمل کنید تا این حالات در شما به وجود بیاید تا بتوانید هم از ورود به ماه رمضان بهره‌مند شوید و هم با خداحافظی از ماه رمضان، دست پر از این ماه فاصله بگیرید.

پادکست | حجت الاسلام عالی-آداب حضور در ماه رمضان:

#رد_پای_ماه

آثار ماه مبارک رمضان

• آثار رمضان

۱. ایجاد روحیه مراقبت فردی و اجتماعی و در پی آن، کاسته شدن از جرایم اجتماعی امام صادق (ع) حقیقت روزه و حدود روزه‌ی کامل را به این شکل بیان می‌فرمایند: «بی‌گمان، روزه تنها دست کشیدن از طعام و آشامیدنی نیست و برای آن شرطی است که تنها با رعایت آن، روزه کامل می‌گردد و آن شرط، سکوتی است که از تفکر درونی نشئت گرفته باشد... پس هنگامی که روزه گرفتید، زبان خود را از دروغ نگه دارید و دیدگانتان را از ناروا فرو پوشید. با یکدیگر نزاع نکنید و بر هم حسد مبرید و غیبت یکدیگر را نکنید و با هم بحث‌های جدلی نکنید و دروغ نگوئید و با همسر خود آمیزش نکنید. با یکدیگر به اختلاف نپردازید و نسبت به هم خشمگین نشوید و دشنام و ناسزا نگوئید و القاب زشت بر یکدیگر نگذارید و با هم دشمنی و جنگ نکنید.

به یکدیگر ستم نورزید و بی‌خردی نکنید و از هم دلگیر نشوید. از یاد خدا و نماز غفلت نکنید و ملازم سکوت و خاموشی و بردباری، پایداری و راستی و دوری از بدکاران باشید. از سخن ناروا و دروغ و افترا و دشمنی و گمان بد و غیبت و سخن‌چینی نیز اجتناب ورزید. چنان باشید که گویی قیامت و آخرت را در منظر خود و مرگ را در پیش روی دارید. چشم‌به‌راه تحقق وعده‌های الهی باشید و برای لقای خداوند توشه بگیرید.

بر شماست مراعات آرامش و وقار و خضوع و خشوع. چون بنده‌ای که از کیفر مولایش می‌هراسد، برای خدا شکستگی پیشه کنید، درحالی که از عقوبت او در هراس و اضطراب و به رحمت او امیدوار و مشتاق‌اید.

باید دل [هایتان را از عیب] پیراسته کنید و باطن [هایتان از حيله‌ها پاک باشد و جسم را از پلیدی] پاکیزه کنید. باید از غیر خدا بیزاری جوئید و در روزه، ولایت خداوند را در نظر داشته باشید. به وسیله‌ی صمت و خاموشی برخاسته از تفکر درونی، در همه‌ی جهات از هر آنچه که خداوند از آن نهی نموده است، در آشکار و نهان، [برحذر باشید] و در برابر خداوند در آشکار و نهان، همان‌گونه که حقش هست، خاشع باشید و جان خود را در روزه‌داری به

پیشگاه خداوند تقدیم دارید. دل خود را برای او از هرچیز فارغ کرده و خود را بر آنچه خداوند فرمان داده و به انجام آن فراخوانده، بگمارید.

پس چون این اعمال را به طور کامل انجام دهید، حقیقت روزه را برای خداوند به جا آورده اید و آنچه را خداوند به آن امر فرموده، بنا کرده اید؛ اما اگر از این اعمال که برای شما بیان داشتیم، بکاهید، به همان مقدار از فضل و ثواب روزه تان کاسته خواهد شد.^{۱۵}

روزه تنها دست کشیدن از طعام و آشامیدن نیست؛ بلکه خداوند آن را مانعی در برابر رفتار و گفتاری که روزه را باطل می کند، قرار داده است. چه کم اند روزه داران و چه بسیاری کسانی که [فقط] گرسنگی می کشند! بنابراین، حقیقت روزه مجموعه ای از مراقبت ها و مواظبت های فردی و اجتماعی است. اگر هم بپذیریم که آثار روزه در حوزه ی فردی است، نتایج آن به جامعه برمی گردد؛ چرا که تقوای آحاد جامعه ی اسلامی به تقوای اجتماع منجر می گردد و این همان خواسته ی الهی در قرآن است که می فرماید: «لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ».

۲. ارائه ی سبک زندگی مطلوب

انسانی که توانسته خود را به گرسنگی و تشنگی عادت دهد و ایامی از زندگی خود را به این حال بگذراند، به یقین، روحیه ای محکم و خلل ناپذیر دارد و این آمادگی را دارد که خود را با شرایط مختلف و سخت و آسان زندگی وفق دهد و دشواری های آن، برای او به معضل تبدیل نشود. در بخشی از حدیث معراج این گونه آمده است: «قَالَ يَا رَبِّ مَا مِزَانُ الْجُوعِ قَالَ ... وَ خِفَّةُ الْمُتَوَنَّةِ بَيْنَ النَّاسِ وَقَوْلُ الْحَقِّ وَلَا يُبَالِي عَاشٍ بِبُشْرٍ أَوْ بُعْسٍ»^{۱۶}

پیامبر (ص) به خداوند متعال عرضه داشتند: «اثر گرسنگی چیست؟» خداوند متعال فرمود: «... و سبکی هزینة [زندگی] در میان مردم و بیان گفتار حق و این که انسان باکی ندارد از این که در آسانی زندگی کند یا در سختی.» زندگی انسان در دنیا همیشه همراه با رنج است. خداوند متعال نیز در قرآن کریم می فرماید: «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ»^{۱۷}

۱۵. کافی، ج ۲، ص ۱۹.

۱۶. بحار الانوار، جلد امام علی.

۱۷. بلد: ۴.

با توجه به این مطلب، باید دانست که حتی لذت‌های دنیا نیز لذت‌هایی خالص نیستند و درواقع، لذت در دنیا چیزی جز برطرف شدن یا کم شدن رنج‌های انسان نیست. انسان در دنیا با پاسخ به نیازهایش برای خویش لذت می‌آفریند؛ پس هرچه نیاز و رنج بیشتر باشد، برطرف ساختن آن نیاز و رنج، لذت بیشتری برای انسان به همراه خواهد داشت. البته، این به معنای این نیست که انسان بی‌دلیل و به صورت غیرطبیعی برای خویش رنج و سختی ایجاد کند، بلکه معنای این سخن، آن است که اگر در اعمال و فعالیت‌های صحیح زندگی رنجی هم وجود دارد، این رنج را بپذیر تا هم به مقصد صحیح خویش برسی و هم زمینه‌ی لذتی بالاتر را برای خود فراهم آورده باشی.

پادکست | رهبر معظم انقلاب - راه صحیح زندگی جوامع اسلامی چیست؟:

۳. تقویت معنویت و تحکیم ارتباط در خانواده‌ها

تقویت محبت میان اعضای خانواده، گرمی داشتن بزرگ‌ترها، رحم به کوچک‌ترها و نشستن هم‌زمان بر سر یک سفره‌ی معنوی و شروع غذا خوردن با ذکر تسبیح خدا، موجب تقویت محبت میان اعضای خانواده می‌شود. عوامل تأثیرگذار در تقویت روابط خانوادگی هنگام ماه مبارک رمضان عبارت‌اند از:

الف) افطاری دادن و دید و بازدیدهای پس از افطار؛

ب) شرکت همگانی اعضای خانواده در مراسم دعا و قرائت قرآن؛

ج) حضور بیشتر اعضای خانواده در خانه؛

د) فضای گرم و صمیمی و معنوی سفره‌های افطار و سحر؛

ها) تمرین دادن کودکان و خردسالان برای گرفتن روزه.

همه‌ی موارد در خطبه‌ی شعبانیه بیان شده است.

۴. بیداری عواطف بشری و مواسات با فقیران و نیازمندان

شریعت حیات بخش اسلام، با تکیه بر اصل «عدالت اجتماعی»، نهایت تلاش و کوشش را در تنظیم روابط جامعه به کار برده است و از آن جا که طبیعت بشر به واسطه‌ی استعدادها و توانمندی‌های فردی مختلف است، پیوسته در حال تلاش بوده تا با جعل احکام و دستورهای گوناگون، آن اختلاف طبیعی را نیز به حداقل برساند. از جمله‌ی این احکام، «روزه» است که شرایطی را پدید می‌آورد تا ثروتمندان با درک موقعیت محرومان، فشارهای اقتصادی و رنج‌های اجتماعی آنان را درک کنند و کاهش دهند. پس با این اقدام، جامعه را از پریشانی و نارضایتی پاک می‌سازد و روحیه‌ی برادری و هم‌گرایی را در آنان به وجود می‌آورد.

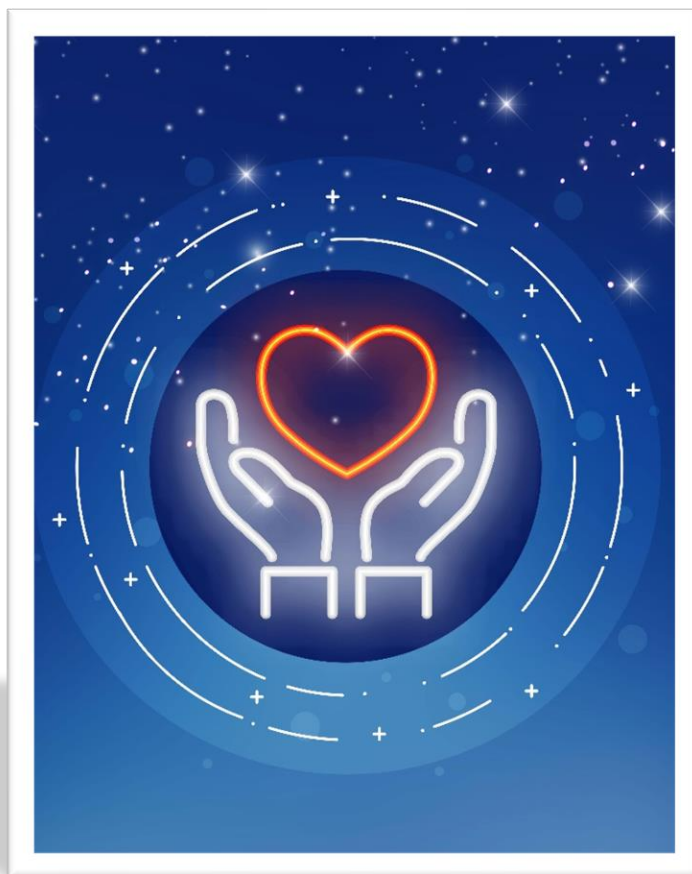
بر کسی پوشیده نیست روزه یک درس مساوات و برابری در میان افراد اجتماع است. با انجام دادن این دستور مذهبی، افراد متمکن هم وضع گرسنگان و محرومان اجتماع را به طور محسوس درمی‌یابند و با صرفه‌جویی در غذای شبانه‌روزی خود نیز می‌توانند به کمک آن‌ها بشتابند.

البته ممکن است با وصف حال گرسنگان و محرومان، سیران را متوجه حال گرسنگان کرد؛ ولی اگر این مسئله جنبه‌ی حسی و عینی به خود بگیرد، اثر دیگری دارد. روزه به این موضوع مهم اجتماعی رنگ حسی می‌دهد؛ از این رو، در حدیث معروفی از امام صادق (ع) نقل شده که هشام بن حکم از دلیل تشریع روزه پرسید. امام (ع) فرمودند: «إِنَّمَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الصَّيَّامَ لِيَسْتَوِيَ بِهِ الْغَنِيُّ وَالْفَقِيرُ وَ ذَلِكَ أَنَّ الْغَنِيَّ لَمْ يَكُنْ لِيَجِدَ مَسَّ الْجُوعِ

فَيَرْحَمُ الْفَقِيرَ لِأَنَّ الْغَنَى كُلَّمَا أَرَادَ شَيْئًا قَدَرَ عَلَيْهِ فَأَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُسَوِّيَ بَيْنَ خَلْقِهِ وَأَنْ يُذِيقَ الْغَنَى مَسَّ الْجُوعِ وَالْأَلَمَ لِيَرِقَّ عَلَى الضَّعِيفِ فَيَرْحَمَ الْجَائِعَ.^{۱۸}

روزه به این دلیل واجب شده است که میان فقیر و غنی مساوات برقرار شود. این، به خاطر آن است که غنی طعم گرسنگی را بچشد و نسبت به فقیر ادای حق کند؛ چرا که اغنیا معمولاً هرچه را بخواهند، برای آنان فراهم است. خدا می خواهد میان بندگان خود مساوات باشد و طعم گرسنگی و درد و رنج را به اغنیا بچشاند تا به ضعیفان و گرسنگان رحم کنند.

از امام حسن عسکری^(ع) پرسیدند: «چرا روزه واجب شده است؟» فرمودند: «تا ثروتمند درد گرسنگی را دریابد و به فقیر توجه کند.»^{۱۹}

۱۸. من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۷۳.

۱۹. کلینی، ج ۴، ص ۱۸۱.

قرآن کریم مؤمنان را به صبر و پایداری سفارش می‌کند که روزه، یکی از موارد آن است. فلسفه‌ی روزه، تقویت صبر و شکیبایی روحی آدمی است. یکی از عوامل شکست آدمی در برابر دشواری‌های زندگی، اضطراب‌ها، نگرانی‌ها و دلهره‌هاست. در برابر این گونه عوامل که ناراحتی روحی و درونی در پی دارد، مقاومت روحی بالایی لازم است و این مقاومت، تنها در پرتوی نماز و روزه به دست خواهد آمد. خداوند متعال می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ»^{۲۰} ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از صبر [و استقامت] و نماز، کمک بگیرید؛ [زیرا] خداوند با صابران است.»

۵. تقویت حسن معاشرت اجتماعی

از ره آوردهای روزه، به دست آوردن حسن خلق، گذشت و دوری از کینه توزی، تندخویی، بدزبانی، ستیزه جویی و غیبت و دشنام در روابط اجتماعی است؛ زیرا از جمله آموزش های دین به روزه دار این است که مراقب چشم و زبان و گوش خویش باشد. رمضان ماهی است برای آموزش و تمرین معاشرت هرچه بهتر و داشتن اجتماعی سالم و انسانی.

به طور کلی، بیان فواید و حکمت های اجتماعی روزه نشان می دهد که روزه یک کلاس تربیتی عملی برای هرچه بهتر زندگی کردن است. از همین جاست که در صدر اسلام، جامعه ی اسلامی از نظر سلوک اجتماعی و معاشرت افراد با یکدیگر، از مرقی ترین اجتماعات بوده است.

با توجه به اوضاع کنونی، مسلمانان بیش از گذشته به درس آموزی از ماه مبارک رمضان نیاز دارند و باید بکوشند این ثمره های عالی اجتماعی روزه را هرچه بیشتر در جامعه ی خود آشکار سازند. تقویت هم بستگی اجتماعی، ایجاد روحیه ی هم گرایی، تقویت اراده ی جمعی و ایجاد روحیه ی قناعت ورزی اجتماعی از دیگر آثار و فواید روزه شمرده شده است که مجال بحث آن در این مختصر فراهم نیست.

أَيُّهَا النَّاسُ مَنْ حَسَنَ مِنْكُمْ فِي هَذَا الشَّهْرِ خُلِقَ كَانَ لَهُ جَوَازٌ عَلَى الصَّرَاطِ يَوْمَ تَزِلُّ فِيهِ الْأَقْدَامُ وَمَنْ خَفَّفَ فِي هَذَا الشَّهْرِ عَمَّا مَلَكَتْ يَمِينُهُ خَفَّفَ اللَّهُ عَلَيْهِ حِسَابَهُ وَمَنْ كَفَ فِيهِ شَرُّهُ كَفَّ اللَّهُ عَنْهُ غَضَبَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَمَنْ أَكْرَمَ فِيهِ يَتِيمًا أَكْرَمَهُ اللَّهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَمَنْ وَصَلَ فِيهِ رَحِمَهُ وَصَلَهُ اللَّهُ بِرَحْمَتِهِ يَوْمَ يَلْقَاهُ وَمَنْ قَطَعَ فِيهِ رَحِمَهُ قَطَعَ اللَّهُ عَنْهُ رَحْمَتَهُ يَوْمَ يَلْقَاهُ.^{۲۱}

نتیجه گیری

گرچه روزه‌دار با عمل عبادی خویش قصد قربت و تقرب به سوی ذات لایزال الهی دارد؛ ولی این‌طور نیست که این عمل عبادی در خلأ و خارج از اجتماع بشری باشد، بلکه در میان

جامعه‌ی انسانی است و جامعه‌ی انسانی از برکت روزه، آثاری نصیبش می‌شود که تا ماه‌ها و بلکه تا سال آینده می‌تواند ادامه داشته باشد. پاک شدن جامعه در مدت ماه مبارک از بزه و تخلفات اجتماعی، ارائه‌ی سبک زندگی موحدانه در جامعه‌ی دنیازدهی امروزی، بیدار شدن عواطف و

احساسات نوع دوستانه و تقویت معنویت در کانون گرم خانواده به واسطه‌ی روزه، تمرین صبر و بردباری عمومی برای جامعه‌ی مسلمین و ارتقای حسن معاشرت اجتماعی و خوش اخلاقی می‌تواند از جمله آثار و فواید اجتماعی روزه در ماه مبارک رمضان باشد.

#اینگونه_قدم_بردار

دستورات عملی در ماه رمضان

• دستورات عملی برای بهره‌گیری بهتر از ماه رمضان

ما باید از ماه‌های قبل آمادگی ورود به ماه رمضان را در خود ایجاد کنیم. دقیقاً مانند اشخاصی که می‌خواهند به محضر بزرگی مشرف شوند و از همان مبدأ دلشان مضطرب است، ما هم باید دلهره داشته باشیم که آیا خداوند ما را در این ماه می‌پذیرد یا نه؟ امام سجاده^(ع) در دعای وداع ماه مبارک، بیان مبسوطی در عظمت و مقام این ماه عزیز دارند که گوشه‌هایی از ارزش ماه رمضان را روشن می‌کند.

«السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا شَهْرَ اللَّهِ الْأَكْبَرِ، وَ يَا عِیدَ أَوْلِیَائِهِ الْأَعْظَمِ، السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا أَكْرَمَ مَصْحُوبٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ، وَ يَا خَيْرَ شَهْرٍ فِی الْأَيَّامِ وَ السَّاعَاتِ، السَّلَامُ عَلَیْكَ مِنْ شَهْرٍ قَرَّبَتْ فِيهِ الْأَمَالَ، وَ يُسِّرَتْ فِيهِ الْأَعْمَالَ، السَّلَامُ عَلَیْكَ مِنْ قَرِینٍ جَلَّ قَدْرُهُ مَوْجُوداً، وَ أَفْجَعَ فَقْدُهُ مَفْقُوداً. السَّلَامُ عَلَیْكَ مِنْ أَلِیفٍ آتَسَ مُقْبِلاً فَسَرَّ، وَ أَوْحَشَ مُدْبِراً فَمَضَّ، السَّلَامُ عَلَیْكَ مِنْ مُجَاوِرٍ رَقَّتْ فِيهِ الْقُلُوبُ، وَ قَلَّتْ فِيهِ الذُّنُوبُ، السَّلَامُ عَلَیْكَ مِنْ نَاصِرٍ أَعَانَ عَلَى الشَّيْطَانِ، وَ صَاحِبٍ سَهَّلَ سَبِيلَ الْإِحْسَانِ.»^{۲۲}

درود الهی و به بیان فارسی، خداحافظ ای بزرگ‌ترین ماه خدا و ای عظیم‌ترین عید اولیای الهی! خداحافظ ای کریم‌ترین هم‌نشین در میان اوقات و ای بهترین ماه در میان روزها و ساعت‌ها! خداحافظ ای ماهی که آرزوها در آن نزدیک می‌شود و اعمال در آن آسان می‌گردد! خداحافظ ای هم‌نشینی که بودند بسیار ارجمند است و فقدان آن جانگدازترین فقدان‌هاست! خداحافظ ای دوست صمیمی و همدمی که با آمدن تو مونس بودی و موجب شادمانی‌ام بودی و با رفتن، غم و غصه بر دلم آمد! خداحافظ ای همسایه‌ای که قلب‌ها در آن رقیق می‌گردد و گناهان در آن کاستی می‌یابد! خداحافظ ای یاور ما در برابر شیطان و ای همراهی که راه نیکی‌ها را آسان ساختی!

بنابراین، برای استفاده‌ی بهتر از فیوضات ماه رمضان، باید به نکات زیر توجه داشت:

۱. محاسبه‌ی گذشته، قبل از ورود به ماه رمضان

مرحوم سید در اقبال با ادله‌ی نقلی و عقلی مختلف ثابت می‌کنند که گرچه ماه محرم اول سال قمری به لحاظ تقویمی است؛ ولی این برای عموم مردم و امور جاری زندگی است و برای اولیای الهی، اولین ماه سال رمضان است؛ زیرا علاوه بر روایات مربوطه که صراحت دارد ماه مبارک رمضان اول سال است، شب قدر نیز که شب تعیین سرنوشت انسان است، در این ماه واقع شده؛ بنابراین، با حلول ماه مبارک سال اولیای الهی نو می‌شود و با محاسبه و مراقبه و عبادت و تهجد و دعا، خود را برای ورود به سال جدید آماده می‌کنند و چنین آمادگی تنها در ظرف ماه رمضان تحصیل می‌شود.

به دور لاله، قدح گیر و بی‌ریا می‌باش به بوی گل، نفسی همدم صبا می‌باش

نگویمت که همه ساله می‌پرستی کن سه ماه می‌خور و نه ماه پارسا می‌باش

بنابراین، همان طور که ما در ابتدای ورود به سال جدید در کسب و کار و امور مالی خود محاسبه‌ی دقیقی می‌کنیم، قبل از ماه رمضان نیز که آغاز سال جدید سلوکی است، لازم است محاسبه‌ی دقیقی در امور خود داشته باشیم و نقاط کور و تاریک زندگی خود را قبل از آن که به ما ارائه کنند و راهی برای جبران نداشته باشیم و تنها حسرت بر فرصت‌های از دست رفته بخوریم، خودمان پیدا کنیم و در ماه مبارک رمضان، جبران مافات نماییم.

۲. دستور عملی توبه

توصیه‌ی بنده آن است که در آخرین روز جمعه‌ی ماه شعبان (که بهترین زمان در ایام هفته است)، محاسبه‌ی دقیقی از سال گذشته داشته باشیم و به تمام گناهان خود رسیدگی نموده و از تک‌تک آن‌ها توبه کنیم. استاد می‌فرمود بدون محاسبه‌ی نفس نباید استغفار کرد؛ زیرا تا انسان به جزئیات کوتاهی‌ها و نقطه‌های سیاه زندگی خود توجه نکند، امکان جبران آنچه گذشته و تصمیم بر عدم تکرار آن در آینده میسر نخواهد بود. چنان‌که امام هشتم^(ع) می‌فرمایند که توبه بدون پشیمانی از گذشته و تصمیم جدی بر عدم تکرار

منزله‌ی مسخره کردن پروردگار است. «مَثَلُ

مَثَلُ وَرَقٍ عَلَى شَجَرَةٍ تَحَرَّكَ فَيَتَنَاثَرُ وَ

مِنْ ذَنْبٍ وَ يَفْعَلُهُ كَالْمُسْتَهْزِئِ بِرَبِّهِ؛^{۲۳}

مانند برگ‌ی بر درخت است که تکان

می‌شود و برگ‌های خشک آن فرو

کسی که از گناهی استغفار می‌کند و باز

می‌شود، مانند کسی است که پروردگارش را

گناه، به

الِاسْتِغْفَارِ

الْمُسْتَفْغِرُ

استغفار

داده

می‌ریزد. پس

مرتکب آن

مسخره می‌کند.»

نتیجه‌ی عملی در طهارت نفس هم نخواهد داشت؛

زمانی را به محاسبه‌ی نفس اختصاص دهیم و یکایک

آوریم. امیرالمؤمنین، حضرت علی^(ع) برای توبه‌ی

کرده‌اند که در میان علمای اخلاق نیز همین دستور

چنین استغفاری

بنابراین، لازم است تا

اعمال و گناهانمان را به یاد

کامل، شش مرتبه را ذکر

برای توبه ذکر شده است.

نسبت به گذشته است. در محاسبه‌ی گذشته باید بر

خصوصاً خطاهای دانه‌درستی که تکرار می‌شوند و

اول، پشیمانی جدی

جزئیات اعمال سال قبل و

نفس به آن‌ها عادت کرده، مروری شود و انسان ابراز پیشیمانی و شرمساری نسبت به آن‌ها داشته باشد.

دوم، تصمیم جدی بر عدم تکرار گناهان است؛ بنابراین، انسان باید احکام دینی خود را بشناسد تا متوجه مرز میان حلال و حرام باشد و بتواند بنا بر عدم تکرار آن‌ها بگذارد، وگرنه چه بسیار گناهانی که نادانسته عمری از کسی سر می‌زند و چون او در پی یاد گرفتن آن‌ها نرفته، جاهل مقصر محسوب می‌شود و زمانی متوجه تقصیر خویش می‌گردد که شب اول قبرش فرا رسیده و کاری جز پشت دست گزیدن از او بر نمی‌آید و تنها «یا حَسْرَتی عَلَی مَا فَرَّطْتُ فِی جَنْبِ اللَّهِ؛ ای افسوس و تأسف بر من از آن ستم‌ها که به درگاه خدا روا داشتم!» می‌گوید.

سوم، اصلاح و جبران مافات است، به این ترتیب که اگر حق الناس آبرویی بر ذمه دارد، بنا بر فتوای مرجع خود جبران نماید و اگر حق الناس مالی بر عهده دارد، تصمیم جدی بر ادای آن بگیرد و اگر ادای یک‌باره‌ی آن در توان او نیست، یادداشت نماید تا به تدریج در زمان حیاتش بپردازد یا وصیت کند تا بعد از مرگ ادا نمایند. در روایت نبوی (ص) آمده: «أَوْحَى اللَّهُ إِلَيَّ أَنْ يَا أَخَا الْمُرْسَلِينَ، يَا أَخَا الْمُنْذِرِينَ، أَنْذِرَ قَوْمَكَ لَا يَدْخُلُوا بَيْتًا مِنْ بُيُوتِي وَلَا أَحَدٍ مِنْ عِبَادِي عِنْدَ أَحَدٍ مِنْهُمْ مَظْلَمَةٌ، فَإِنِّي أَلْعَنُهُ مَا دَامَ قَائِمًا يُصَلِّي بَيْنَ يَدَيَّ حَتَّى يَرُدَّ تِلْكَ الظُّلَامَةَ إِلَى أَهْلِهَا؛ خداوند به من وحی فرمود که ای برادر پیامبران! ای برادر بیم‌دهندگان! قومت را بیم ده به خانه‌ای از خانه‌های من وارد نشوند، درحالی که مظلومی برادر ایمانی را بر گردن دارند؛ زیرا هر مقدار در برابرم نماز می‌خواند، لعنتش می‌کنم، تا زمانی که آن مظلومه را ادا نماید.»

چهارم، ادای حق الله است که باید هرچه زودتر ادا نماید، مثلاً نماز یا روزه‌ی قضا و امور دیگری از این قبیل را به جا آورد و اگر آن‌ها هم زیاد است، جایی بنویسد و همین که بنای بر ادا بگذارد، کافی است تا به تدریج انجام دهد.

پنجم، پاک کردن مال خود از حرام است. در روایات متعددی این مضمون وارد شده که عبادت با مال حرام مانند نقش کشیدن بر خاک نرم است. در حدیث قدسی آمده: «فَمِنْكَ الدُّعَاءُ وَعَلَى الْإِجَابَةِ، فَلَا تَحْتَجِبْ عَنِّي دَعْوَةَ إِلَّا دَعْوَةَ أَكِلِ الْحَرَامِ؛^{۲۴} از تو دعا و از من اجابت دعا، پس هیچ دعایی از من محجوب نمی‌ماند، مگر دعای شخص حرام‌خوار!»

ششم، تمرین دادن نفس با عبادت و مراقبه است. انسان تأئب نباید عادت به هرزه‌گردی در حیطه‌ی گناه داشته باشد. البته در آستانه‌ی ماه مبارک رمضان که ماه عبادت و روزه (خصوصاً در این روزهای گرم) است، شرایط برای این مرحله فراهم است.^{۲۵}

بیار باده که رنگین کنیم جامه‌ی دل‌ق که مست جام غروریم و نام هشیاری است

نپسته‌اند در توبه حالیا برخیز که توبه‌ی وقت گل از عاشقی ز بیکاری است

بعد از انجام مراحل بالا، قبل از ورود به ماه رمضان، غسل و نماز توبه را به همان کیفیتی که در مفاتیح (در اعمال یکشنبه‌ی ماه ذی‌القعدة) آمده، به جا آورد و بدین ترتیب، پاک و مطهر به ماه رمضان وارد شود.

۳. قرار دادن خود در حمایت یکی از اولیای الهی

مرحوم سید در *اقبال* نکته‌ای را در آغاز ماه رمضان بیان می‌کنند که مورد توجه علمای بعد از ایشان، از جمله جمال‌السالکین در *المراقبات* قرار گرفته که خلاصه‌ی آن چنین است:

از آن جا که ماه مبارک رمضان برای اولیاء، اول سال سلوکی محسوب می‌شود و چون هر روز از عمر آدمی بخشی از سفر او به سوی آخرت است؛ بنابراین، سالک باید در ابتدای

۲۴. عدة الداعی و نجاح الساعی، ص ۱۳۹.

۲۵. آداب صلاة، ص ۲۵۸.

اولین ماه سال، خود را برای سفر دوازده ماهه‌ی پیش رو آماده کند. حال از یک سو هر مسافری نیازمند رفیق راه، راهنما، حامی و محافظی امین و قوی است و از سوی دیگر، سنت بزرگان این بود که هرگاه میهمانی را در کَنَف حمایت خود می‌پذیرفتند، تا زمانی که او در حریم ایشان قرار داشت، به عنوان عضوی از افراد خانواده‌ی خود محسوبش می‌کردند و تا پای جان در حمایت از او می‌کوشیدند، حتی اگر آن میهمان عاصی یا حتی کافر بود.

بنابراین، بسیار سفارش شده که سالک در همان ابتدای ماه مبارک، خود را در امان یکی از اولیای الهی قرار دهد. اهل بیت عصمت و طهارت^(ع) اصل و خانه‌ی جود و کرامت‌اند و اگر ما را به میهمانی پذیرفتند، *إن شاء الله* تا پایان سال از شر شیاطین انس و جن در امان نگه خواهند داشت. البته میهمان نیز باید حریم صاحب‌خانه را حفظ کند و در حد خود نیز هدیه‌ای برای صاحب‌خانه ببرد. این هدیه می‌تواند تعهدی عملی برای سال پیش‌رو و در حد بضاعت خود، برای مولی باشد و به درگاه ایشان تقدیم شود.

۴. کم کردن اشتغالات دنیوی

به‌طورکلی، پرداختن به اشتغالات دنیوی در ماه رمضان کراهت دارد. البته بنده نمی‌گویم تمام کارهایتان را تعطیل کنید، بلکه توصیه می‌کنم مقداری از اشتغالات خود را کاهش دهید. انسان در ماه میهمانی خدا باید همه‌ی فکر و ذکرش به صاحب‌خانه باشد. از شب‌های این ماه استفاده کنید. در این شب‌های کوتاه تابستان، اگر بخواهید مثلاً دو ساعت مانده به اذان صبح بیدار شوید، لازم است روزها استراحت کنید و به خودتان فشار نیاورید. بیدار شدنی که همراه چرت و کسالت باشد، بهره را کم می‌کند.

۵. کناره‌گیری از اهل دنیا

از دیگر اموری که رعایت آن لازم است، دستور به عزلت عام است. این دستور در درجه‌ی اول، کناره‌گیری از اهل گناه را شامل می‌شود و در درجه‌ی دوم، کناره‌گیری از اهل دنیا است؛

زیرا همه‌ی همّ و غمّ آنان، حرص بیشتر برای دنیاست و کاری به حلال و حرام آن ندارند. در نتیجه‌ی مصاحبت با آن‌ها، انسان از یاد خدا و آخرت دور می‌شود.

در روایتی آمده که حضرت عیسی^(ع) بر قریه‌ای عبور کردند که عذاب آن‌ها را نابود کرده بود. ایشان از خداوند درخواست نمودند که یکی از آن‌ها زنده شود و علت نزول عذاب را بیان نماید. به حضرتش خطاب شد که در نیمه‌های شب بر بلندی قرار گیرد و آنان را صدا بزنند.

حضرت عیسی^(ع) چنین کردند. ناگهان یکی از آنان پاسخ داد: «ای نبی خدا چه می‌فرمایید؟» ایشان پرسید: «شما را چه شد که به عذاب گرفتار شدید؟» پاسخ داد: «عِبَادَةُ الطَّاغُوتِ وَ حُبُّ الدُّنْيَا مَعَ خَوْفٍ قَلِيلٍ وَ أَمَلٍ بَعِيدٍ وَ غَفْلَةٍ فِي لَهْوٍ وَ لَعِبٍ؛^{۲۶} عبادت طاغوت و دوستی دنیا و آرزوهای طولانی و غفلت در سرگرمی و بازی.»

سپس حضرت پرسید: «چگونه طاغوت را عبادت می‌کردید؟» گفت: «از اعمال زشت آن‌ها اطاعت می‌کردیم.» سپس در ادامه‌ی روایت آمده است که حضرت عیسی^(ع) پرسید: «كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِكُمْ؟ قَالَ: بَشًا فِي عَافِيَةٍ وَ أَصْبَحْنَا فِي الْهَآوِيَةِ. فَقَالَ^(ع): وَ مَا الْهَآوِيَةُ؟ قَالَ: سَجِّينٌ. قَالَ^(ع): وَ مَا سَجِّينٌ؟ قَالَ: جِبَالٌ مِنْ جَمْرِ تُوقَدُ عَلَيْنَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؛^{۲۷} «سرانجام کارتان به کجا رسید؟» گفت: «شب در عافیت خوابیدیم و صبح در هاویه بیدار شدیم!» حضرت پرسید: «هاویه چیست؟» گفت: «سجین.» حضرت فرمود: «سجین چیست؟» گفت: «کوه‌هایی از آتش جهنم که تا روز قیامت بر سر ما شعله‌ور است.»

حضرت در پایان از آن فرد پرسید: «چه شد که در میان این جمع تنها به تو اجازه داده شد که با من سخن بگویی؟» گفت: «يَا رُوحَ اللَّهِ، إِنَّهُمْ مُلْجَمُونَ بِلُجْمٍ مِنْ نَارٍ بِأَيْدِي مَلَائِكَةٍ غَلَاطٍ شِدَادٍ وَ إِنِّي كُنْتُ فِيهِمْ وَ لَمْ أَكُنْ مِنْهُمْ، فَلَمَّا نَزَلَ الْعَذَابُ عَمَّنِي مَعَهُمْ فَأَنَا

۲۶. شکاه الأتوار فی غرر الأخبار، ج ۱، ص ۵۵۹.

۲۷. همان.

مُعَلَّقٌ بِشَعْرَةٍ عَلَى شَفِيرِ جَهَنَّمَ لَا أَدْرِي أُكَبِّبُ فِيهَا أَمْ أُنْجُو مِنْهَا! ^{۲۸} ای روح الله! آن‌ها به دست ملائکه‌ی تندخو و سخت‌گیر بر دهان‌هایشان لگام زده شده است و من در میان آن‌ها بودم؛ درحالی‌که با اعمال‌شان شریک نبودم (ولی امر به معروف و نهی از منکر نمی‌کردم). پس وقتی عذاب نازل شد، مرا نیز همراه آن‌ها فرا گرفت. پس من روی حفره‌ی جهنم به مویی آویزان هستم و نمی‌دانم آیا به رو در جهنم خواهم افتاد یا نجات می‌یابم؟»

روح لطیف با نفس مسموم زود آلوده می‌شود؛ بنابراین، حتی یک گفتگوی کوتاه با اهل گناه، برای سالک کدورت می‌آورد. شب‌نشینی‌ها و مهمانی‌های افطاری گاهی زمینه‌ساز بسیاری از کدورت‌هاست، پس مراقب باشید که در این جمع‌ها با شنیدن و گفتن غیبت و تهمت یا حرف‌های لغو، قلب خود را مکدر نکنید. در ارتباط با دیگران، حریم را نگه دارید و اگر دیدید حرف‌ها دارد به سمت گناه کشیده می‌شود، مطلب را عوض کنید. دستور به عزلت خاص به معنای کناره‌گیری از افرادی است که انس با آن‌ها قلب را می‌میراند.

رسول خدا (ص) چهار امر را موجب مردن قلب بیان می‌دارند. اولین آن‌ها گناه مکرر است، دومی شوخی و مزاح با زن نامحرم. درباره‌ی دوتای دیگر می‌فرمایند: «مُمَارَاةُ الْأَخْمَقِ تَقُولُ وَ يَقُولُ وَ لَا يَرْجِعُ إِلَى خَيْرٍ أَبَدًا وَ مُجَالَسَةُ الْمَوْتَى. فَقِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ (ص) وَ مَا الْمَوْتَى؟ قَالَ: كُلُّ غَنِيِّ مُتْرَفٍ؛ ^{۲۹} بگومگو و مجادله با شخص نادان که پیوسته تو چیزی

۲۸. همان.

۲۹. همان.

بگویی و او چیزی بگوید و به سرانجام نیکی نرسد و هم نشینی با مردگان. پس سوال شد که یا رسول الله مردگان چه کسانی هستند؟ فرمود: هر ثروتمند خوش گذرانی!»

۶. اهتمام بیش از پیش به نمازهای یومیه

در میان دستورات سلوکی، هیچ عملی برای سالک مقرب تر از نماز نیست. به همین دلیل است که در بیانات اولیای الهی نیز نماز بالاترین عبادت محسوب می شود که هم نردبان قرب سالک تا عالی ترین مراتب است و هم میزان اعمال و اعتقادات او محسوب می گردد؛ چنان که معاویه بن وهب می گوید: «سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ^(ع) عَنْ أَفْضَلِ مَا يَتَقَرَّبُ بِهِ الْعِبَادُ إِلَى رَبِّهِمْ وَأَحَبِّ ذَلِكَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا هُوَ؟ فَقَالَ: مَا أَعْلَمُ شَيْئًا بَعْدَ الْمَعْرِفَةِ أَفْضَلَ مِنْ هَذِهِ الصَّلَاةِ»^{۳۰} از امام صادق ^(ع) از افضل اعمال که بندگان را به پروردگارشان نزدیک می سازد و

محبوب‌ترین کارها نزد خداوند سوال کردم. فرمود: بعد از معرفت، چیزی ارزشمندتر از نماز نمی‌شناسم.»

در ماه مبارک، همه‌ی شرایط برای انجام این بهترین عبادت فراهم است؛ بنابراین، قبل از هر عمل مستحبی، بیشترین توصیه به اصلاح امر نماز شده است، تا آن‌جا که وقتی از مرحوم شیخ حسن علی نخودکی درباره‌ی اش مطالب سلوکی ایشان سؤال شد، فرموده بودند که ما چیزی جز اهتمام به نماز نداریم. مراد از این سخن، نه آن است که سالک نباید عمل دیگری انجام دهد، بلکه جلوه‌ی همه‌ی اعمال قربی باید در خضوع و خشوع نماز ظاهر شود.

در میان نمازهای یومیه، اهتمام خاصی به نماز ظهر شده؛ زیرا اولین نمازی که بر رسول خدا (ص) تشریع شد، نماز وسطی یعنی ظهر بود و در روایات متعدد است که در این هنگام، درهای بهشت باز و دعا مقبول است. از همین رو در ماه رمضان مناسب است که اولاً نماز ظهر به جماعت و اول وقت خوانده شود و اگر مقدور بود، نوافل آن به جا آورده شود.

۷. نافله‌ی شب

در ماه مبارک رمضان، عموم مؤمنین برای خوردن سحری قبل از اذان صبح برمی‌خیزند و محروم در این ماه عزیز کسی است که علی‌رغم وجود همه‌ی زمینه‌های انجام نماز شب و با وجود اهتمام فراوانی که بر آن شده، از انجام آن محروم بماند. در میان دستورات سلوکی، نماز شب به منزله‌ی فرائض است و همان‌طور که اگر مسلمانی نماز واجب خود را ترک کند، درواقع از ملت اسلام خارج است.

در میان دستورات سلوکی نیز اگر کسی تارک نماز شب باشد، سفر سلوکی او منقطع است، حتی اگر در سایر دستورات کوشش نماید؛ چنان‌که امام عسکری (ع) می‌فرماید: «إِنَّ

الْوُضُولَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ سَفَرٌ لَا يُدْرِكُ إِلَّا بِامْتِطَاءِ اللَّيْلِ؛^{۳۱} رسیدن به خداوند سفری که جز با مرکب قرار دادن بیداری شب و احیای آن درک نمی‌شود.»

«مطیه» به معنای مرکب سواری است؛ پس بنا بر این روایت، سالک بدون نماز شب مانند مسافری است که بدون مرکب بخواند سفری طولانی را طی کند.

در سحرهای ماه مبارک، همه‌ی فضایل یک جا جمع‌اند؛ زیرا فضیلت دعا و عبادت در ثلث پایانی شب قرار دارد. رسول خدا (ص) می‌فرمایند: «خداوند در ثلث پایانی شب تا طلوع فجر ندا می‌دهد: «هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَأُعْطِيَهُ؟ أَمْ هَلْ مِنْ دَاعٍ فَأُجِيبَهُ؟ أَمْ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَأَغْفِرَ لَهُ؟ أَمْ هَلْ مِنْ رَاجٍ فَأُبَلِّغَهُ رَجَاهُ؟ أَمْ هَلْ مِنْ مُؤْمِّلٍ فَأُبَلِّغَهُ أَمَلَهُ؟^{۳۲} آیا درخواست کننده‌ای هست که حاجتش را بدهم؟ آیا استغفار کننده‌ای هست که او را بیامرزم؟ آیا امیدواری هست که او را به امیدش برسانم؟ آیا آرزومندی هست که او را به آرزویش برسانم؟»

از طرفی هم از برکات خاص الخاص ماه مبارک که جلوه‌ی تام آن در سحرهای این ماه است، بهره می‌برد؛ بنابراین، این ندا در ماه مبارک رمضان مضاعف می‌شود و قرین قطعی اجابت قرار می‌گیرد. پس باید از این همه برکت در ماه مبارک حداکثر استفاده را برد.

به کسانی که در شب‌های ماه رمضان نمی‌خوانند، توصیه می‌شود که نماز شب را به کیفیتی که رسول خدا (ص) انجام می‌دادند، به جا آورند؛ یعنی چهار رکعت از نماز شب را بعد از نیمه شب بخوانند و در اول ثلث پایانی شب، چهار رکعت بعدی را به جا آورند و سپس سجده‌ای نسبتاً طولانی به مدت تقریباً نیم ساعت داشته باشند؛ چرا که اقرب حالات عبد در ارتباط با پروردگار، حال سجده است و در آن حال، برای خود و دیگران دعا کند و اذکار مناسبی که وارد شده را بخوانند. سپس برای نمازهای شفع و وتر برخیزند و بعد از نماز

۳۱. بحار الانوار، ج ۷۸، ص ۳۷۹.

۳۲. نهج البلاغه، حکمت ۱۳۱.

شب، سحری میل کنند. کسانی که شب را استراحت می کنند نیز برنامه ی خود را طوری تنظیم نمایند که زمان نافله ی شب آن ها قبل از تناول سحری باشد.

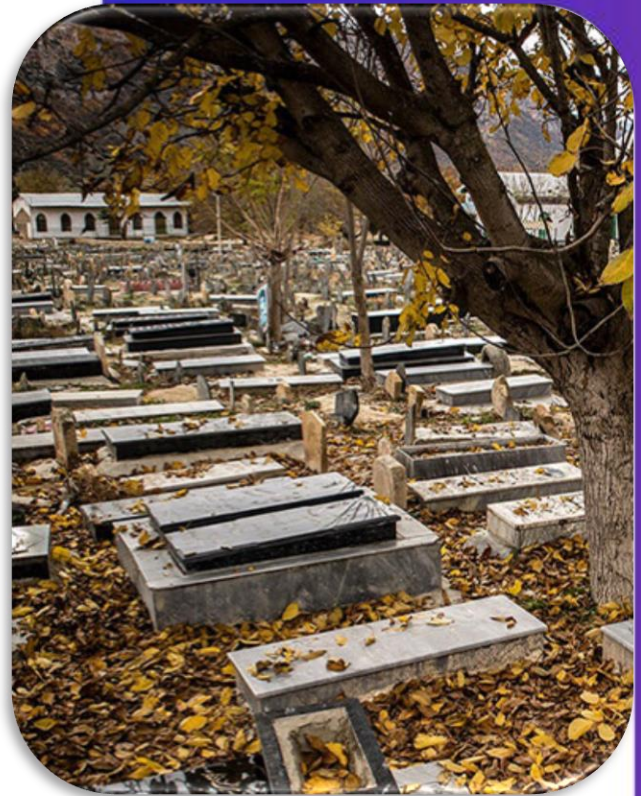
نکته ی بعدی آن که بهتر است دعاها ی سحر (از جمله دعای مباحله) در قنوت نماز وتر خوانده شود و بعد سایر ادعیه را بخوانند. جزئیات کیفیت ادای نماز شب در کتاب آداب المریدین آمده است.

۸. رسیدگی به برادران ایمانی

هرچند ماه رمضان ماه عبادت است؛ ولی با توجه به آن که برآوردن حوائج مؤمنین از بالاترین عبادات محسوب می شود، در این ماه مناسب است اهتمام بیشتری به این امر شود. در اهمیت این امر، تنها به ذکر روایتی اکتفا می کنیم: «مَنْ مَشَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ يَطْلُبُ بِذَلِكَ مَا عِنْدَ اللَّهِ حَتَّى تُقْضَى لَهُ، كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ بِذَلِكَ مِثْلَ أَجْرِ حَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ مَبْرُورَتَيْنِ وَصَوْمِ شَهْرَيْنِ مِنْ أَشْهُرِ الْحُرْمِ وَاعْتِكَافِهِمَا فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَنْ مَشَى فِيهَا بِنِيَّةٍ وَلَمْ تُقْضَ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِذَلِكَ مِثْلَ حَجَّةٍ مَبْرُورَةٍ، فَارْغَبُوا فِي الْخَيْرِ؛^{۳۳} کسی که برای برآوردن حاجتی از برادر مؤمنش به راه افتد تا آن را به نتیجه برساند، خداوند به واسطه ی این عمل، ثواب یک حج و یک عمره ی مقبول و روزه ی دو ماه از ماه های حرام و نیز اعتکاف در این ایام در مسجد الحرام را برای او می نویسد و نیز اگر در قضای حاجت او حرکت کند و به نتیجه نرسد، خداوند ثواب یک حج مقبول را در نامه ی عمل او می نویسد. پس در انجام خیرات بکوشید.»

۹. زیارت اهل قبور

مانع اصلی سیر سالک، تعلق به دنیا است. خداوند درباره‌ی بلعم باعور که از علمای بنی اسرائیل و صاحب برخی کرامات بود، می‌فرماید که ما زمینه‌ی رفعت و بلندی را برای او فراهم کردیم؛ ولی خود با تعلق به دنیا و چنگ زدن به زخارف بی‌ارزش دنیا، خود را از سیر باز داشت و به قهقرای ظلمت دنیا طلبی سقوط کرد.

کز این ترانه، غم از دل به در توانی کرد

مباش بی می و مطرب به زیر چرخ کبود

که سودها ببری از این سفر توانی کرد

به عزم مرحله‌ی عشق، پیش نه قدمی

کجا به کوی حقیقت گذر توانی کرد

تو کز سرای طبیعت نمی‌روی بیرون

غبارِ ره بنشان تا نظر توانی کرد

جمال یار ندارد نقاب و پرده، ولی

رفتن به زیارت اهل قبور از چند جهت خاصیت دارد؛ اولاً یاد مرگ و بی‌ارزشی دنیا را در انسان زنده می‌کند و تعلقات را کم می‌کند، دوم آن که انسان به دیدار رفتگان از اقوام و گذشتگان خود می‌رود و با فاتحه و دعا، برای آنان طلب مغفرت می‌کند و آنان نیز در حق او دعا می‌کنند و این توفیقات انسان را در این ماه چند برابر می‌نماید.

سعی کنید اگر در سایر اوقات، هفته ای یک بار به قبرستان می‌روید، در این ماه بیشتر باشد. مرحوم استاد به نقل از مرحوم علامه طباطبایی می‌فرمودند که در ایام ماه مبارک رمضان باید هر روز به زیارت اهل قبور رفت و اگر به تنهایی بروید، بهتر است.

توجه کنید که برای این منظور، قبرستان‌های مخروبه و خلوت بهتر است. پیامبر خدا (ص) خطاب به اباذر فرمودند: «يَا أَبَا ذَرٍّ، إِذَا رَأَيْتَ أَخَاكَ قَدْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا فَاسْتَمِعْ مِنْهُ، فَإِنَّهُ يُلْقِي إِلَيْكَ الْحِكْمَةَ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَزْهَدُ النَّاسِ؟ قَالَ: مَنْ لَمْ يَنْسَ الْمَقَابِرَ وَ الْبَلَى؛^{۳۴} ای اباذر! هنگامی که برادر مؤمنت را دیدی که زاهد است، بدان صاحب حکمت است و سخنان و پندهای او را بشنو. اباذر عرضه داشت که زاهد کیست؟ رسول خدا (ص) فرمود: آن کس که زیارت اهل قبور و نیز انس با اماکن مخروبه که عبرت گذشتگان است را رها نمی‌کند؛ زیرا رفتن به قبرستان برای این است که انسان به یاد مرگ و قیامت و عقبات آن بیفتد و از دنیا و لذت‌های دنیوی کنده شود و این امر در قبرستان‌های مخروبه و خلوت بهتر محقق می‌شود.

در تهران زیارت قبرستان‌هایی مثل ابن بابویه یا امام زاده عبدالله در شهر ری توصیه می‌شود؛ زیرا هم متروکه است و هم بسیاری از صلحا و علما در آن دفن هستند؛ خصوصاً زیارت جناب شیخ صدوق و حضرت عبدالعظیم بر ارزش آن می‌افزاید.

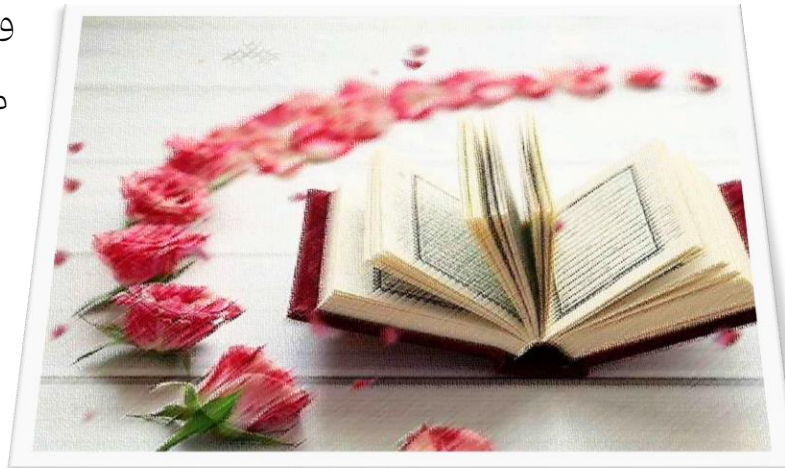
۱۰. قرائت منظم قرآن

در ابتدا عرض کنم که انس با قرآن، نگین زندگی هر مؤمنی است؛ زیرا مکالمه‌ی مستقیم با پروردگار است و توشه‌برداری از سفره‌ی گسترده‌ی الهی است که خداوند به برکت رسول اکرم برای امت اسلام گسترده است، چنان که فرمودند: «إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ مَأْذِبُهُ اللَّهُ تَعَالَى فَتَعَلَّمُوا مِنْ مَأْذِبَةِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّهُ النُّورُ الْمُبِينُ وَ الشِّفَاءُ النَّافِعُ

تَعَلَّمُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ يُشَرِّفُكُمْ بِتَعْلَمِهِ؛^{۳۵} این قرآن سفره‌ی گسترده‌ی الهی پیش روی شما است، پس تا زنده هستید، از این سفره‌ی گسترده‌ی الهی بهره ببرید؛ زیرا که قرآن نور آشکار کننده و شفا دهنده‌ی نافع است. پس آن را فراگیرید که خداوند شما امت اسلام را به واسطه‌ی فراگیری قرآن شرافت بخشد.»

مأدبه به معنای سفره‌ی رنگین غذایی است که برای میهمان می‌اندازند و صاحب‌خانه

وسع و کرمش هر
میهمان را به آن
می‌کند. ماه
میهمانی
بهار انس با
است و در
بهار انس با

به اندازه‌ی
آنچه دارد،
پذیرایی
رمضان، ماه
پروردگار و
قرآن
حقیقت،

محبوب در قالب دعا و تلاوت آیات الهی است.

اگر کسی شرایط محفل انس را تدارک کند، آن چنان از این محفل لذت می‌برد که هیچ حالی را بر آن ترجیح نمی‌دهد. در مصباح الشریعه در باب تلاوت قرآن می‌فرماید: «فَقَارِئُ الْقُرْآنِ مُحْتَاجٌ إِلَى ثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ: قَلْبٍ خَاشِعٍ وَبَدَنٍ فَارِغٍ وَمَوْضِعٍ خَالٍ»؛^{۳۶} پس قاری قرآن نیازمند سه چیز است؛ قلب خاشع، بدن آسوده و مکانی خلوت. «و بعد از توضیح دلیل این سه شرط، ادامه می‌دهد که اگر کسی این سه شرط را در هنگام تلاوت آیات الهی فراهم کرد، روحش با کلام الهی مانوس می‌گردد.

«اسْتَأْنَسَ رُوحُهُ وَسِرُّهُ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَوَجَدَ خَلَاوَةً مُخَاطَبَاتِ اللَّهِ تَعَالَى عَزَّ وَجَلَّ عِبَادَهُ الصَّالِحِينَ وَ عَلِمَ لُظْفَهُ بِهِمْ وَ مَقَامَ اخْتِصَاصِهِ لَهُمْ بِفُنُونِ كَرَامَاتِهِ وَ بَدَائِعِ إِشَارَاتِهِ»؛^{۳۷} روح و

۳۵. مستنبط المسائل، ج ۴، ص ۲۳۲.

۳۶. مصباح الشریعة، صص ۲۸-۲۹.

۳۷. همان.

سرش مأنوس با خداوند می‌شود و شیرینی خطاب‌های الهی با بندگان صالحش را می‌یابد و بر لطف خاص خداوند بر چنین بندگان آگاه می‌گردد و نیز بر مقام اختصاصی که خداوند با ظرائف کرامات و اشارات لطیفش برای آنان مقرر داشته، آگاه می‌گردد.»

به این ترتیب، کسی که جرعه‌ای از این شراب طهور بیاشامد، هرگز حاضر نیست چنین حال خوشی را با حالات دیگر عوض کند: «فَإِنْ شَرِبَ كَأْسًا مِنْ هَذَا الْمَشْرَبِ لَا يَخْتَارُ عَلَى ذَلِكَ الْحَالِ حَالًا وَ عَلَى ذَلِكَ الْوَقْتِ وَقْتًا بَلْ يُؤَثِّرُهُ عَلَى كُلِّ طَاعَةٍ وَ عِبَادَةٍ، لِأَنَّ فِيهِ الْمُنَاجَاةَ مَعَ الرَّبِّ بِلَا وَاسِطَةٍ؛^{۳۸} پس اگر از این شراب به اندازه‌ی لیوانی بنوشد، هرگز بر شیرینی آن حال هیچ حال دیگری را انتخاب نمی‌کند و هیچ زمانی را بر آن برنمی‌گزیند، بلکه مقام انس و تلاوت آیات الهی را بر همه‌ی عبادت‌ها و اطاعت‌ها ترجیح می‌دهد؛ زیرا این حال مناجات مستقیم با پروردگارش بدون هیچ واسطه‌ای است.»

در این باره، کافی است به بیان امام صادق (ع)^۴ درباره‌ی قرآن توجه شود: «لَقَدْ تَجَلَّى اللَّهُ لِخَلْقِهِ فِي كَلَامِهِ وَلَكِنَّهُمْ لَا يُبْصِرُونَ؛^{۳۹} به راستی که خداوند در کلامش بر مخلوقات خود تجلی نموده است؛ اما آن‌ها او را نمی‌بینند.»

در کم و کیف تلاوت قرآن در ماه رمضان، مسلم آن است که نباید روزانه کمتر از یک جزء باشد تا بتوان طی ماه مبارک به یک ختم کامل نائل آمد؛ ولی اصل در تلاوت، حضور قلب است؛ بنابراین، زمان و مکان تلاوت را باید طوری تنظیم کرد که بیشترین بهره برده شود.

در مورد میزان قرائت قرآن در ماه رمضان نسبت به ماه‌های دیگر، روایتی از امام صادق (ع)^۴ نقل شده است که نشان دهنده‌ی اهمیت کیفیت قرائت قرآن است: «سَأَلَ أَبُو بَصِيرٍ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع)^۴ - وَ أَنَا حَاضِرٌ - فَقَالَ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، أَقْرَأُ الْقُرْآنَ فِي لَيْلَةٍ؟ فَقَالَ: لَا، فَقَالَ:

۳۸. همان.

۳۹. همان.

فِي لَيْلَتَيْنِ؟ فَقَالَ: لَا، حَتَّىٰ بَلَغَ سِتَّ لَيَالٍ، فَأَشَارَ بِبَيْدِهِ، فَقَالَ^(ع): هَا؛^(هـ) ابوبصیر از امام صادق^(ع) سؤال می‌کند: فدایت شوم، آیا قرآن را در یک شب تمام کنم؟ امام فرمودند: نه. پس پرسید در دو شب چطور؟ امام فرمود: نه. و سائل ادامه داد تا هر شش شب، یک بار. حضرت با دست جواب مثبت دادند.»

از این بیان حضرت معلوم می‌شود اصل در تلاوت آیات الهی، تدبیر در قرآن و اهتمام به فهم آیات است، نه کثرت ختم قرآن؛ چنان که خداوند می‌فرماید: «أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا؟»^(هـ) چرا در قرآن تدبیر نمی‌کنند؟ آیا بر دل‌هایشان قفل زده شده است؟»

اما در ماه رمضان که شرایط برای فهم آیات فراهم‌تر است، باید بیشترین بهره را برد. امام^(ع) در ادامه‌ی بیان خود می‌فرمایند: «تُمْ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ^(ع): يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، إِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ^(ص) كَانَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ فِي شَهْرٍ وَ أَقَلَّ؛ إِنَّ الْقُرْآنَ لَا يُقْرَأُ هَذْرَمَةً، وَلَكِنْ يُرْتَّلُ تَرْتِيلًا، إِذَا مَرَزَتْ بِآيَةٍ فِيهَا ذِكْرُ النَّارِ، وَقَفَتْ عِنْدَهَا، وَتَعَوَّذَتْ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ.» هذر مه در لغت یعنی تندتند و بریده‌بریده چیزی را گفتن و امام توصیه به ترتیل در قرآن و با تدبیر خواندن قرآن می‌کنند.

۱۱. شب زنده‌داری و دعا و مناجات

همان‌طور که ماه رمضان بهار قرآن است، بهار دعا و مناجات با خداوند نیز هست. در این رابطه نیز چند نکته را عرض می‌کنم:

اولاً، ارزش دعا برای مؤمن تا به آن جا است که خداوند ارزش افراد را به دعای آن‌ها می‌داند و می‌فرماید: «قُلْ مَا يَغْبِؤُا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ؛ بگو اگر عبادتتان نباشد، پروردگار من اعتنایی به شما ندارد.» از سوی دیگر، می‌دانیم که حضرات ائمه‌ی هدی^(ع) در مکالماتشان با مردم عادی به اندازه‌ی فکر مخاطبین سخن می‌گفتند؛ ولی در ادعیه‌ی

رسیده از ایشان، چون مخاطب خداوند است، حق مطلب را در بیان معارف ذکر می‌کردند. از آن جا که مقام ولایت عدل قرآن است، در میان بزرگان ما مشهور شده که اگر قرآن کتاب نازل الهی است، دعا نیز قرآن صاعد خداوند است و معارف آن تبیان آیات الهی است.

ثانیاً، هرچند دعا در درگاه خداوند همیشه مسموع است و اگر مؤمن با قلب پاکیزه به درگاه الهی راز و نیاز کند مستجاب است؛ ولی اولیای الهی^(ع) برخی شرایط زمانی و مکانی را برای دعا ذکر فرموده‌اند که بر سرعت استجابت دعا مؤثر است و ماه مبارک رمضان از بهترین اوقات آن است؛ زیرا اگر خداوند در سایر ماه‌ها در ثلث پایانی شب خطاب می‌نماید: «هَلْ مِنْ دَاعٍ فَأُجِيبَهُ؟ أَمْ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَأَغْفِرَ لَهُ؟»^(ع) اما در ماه رجب این خطاب در سراسر شب‌های آن از ملکوت عالم برای انسان‌ها بلند است و در ماه مبارک رمضان، این فراخوان الهی در همه‌ی اوقات شبانه روز است و درهای رحمت الهی برای اجابت دعا همواره باز است؛ چنان‌که از خطبه‌ی رسول خدا^(ص) در آغاز ماه مبارک رمضان این مطلب روشن است.

ثالثاً، دعا‌های این ماه فراوان است که در موسوعه‌های دعایی مانند *اقبال* و *مصبح المتهدج* ذکر شده؛ اما در میان ادعیه‌ی این ماه، مشایخ قوم به چند دعا عنایت ویژه داشته‌اند؛ از جمله دعای افتتاح در شب‌ها و دعای امام سجاد^(ع) معروف به دعای ابوحمزه‌ی ثمالی در سحرها. هم‌چنین مرحوم استاد به نقل از مرحوم علامه بر دعای مباحله تأکید می‌نمودند و می‌فرمودند که مناسب است این دعا در همه‌ی سحرهای ماه مبارک خوانده شود و اگر در قنوت نماز وتر و قبل از سایر دعاها خوانده شود، بهتر است؛ زیرا در آن قسم به آسمانی است که قرین استجابت است.

امام باقر^(ع) در ارزش این دعا می‌فرمایند که اگر قسم بخورم که اسم اعظم الهی در آن پیچیده است، کلام حق است و اگر مردم به ارزش این دعا آگاه بودند، برای یادگیری آن با

شمشیر از هم سبقت می‌گرفتند: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ بَهَائِكَ بِأَنْبَاهٍ»^{۴۳} و البته استاد می‌فرمود که در این دعا از دو جهت می‌توان به درگاه الهی مسئلت برد؛ اول آن که خداوند را به این اسما قسم بدهیم و سپس دعاها را خود را بیان نماییم؛ چنان که از ظاهر دعا نیز این مطلب برمی‌آید و دوم آن که از درگاه الهی تلبس در تحت همین اسما را درخواست نماییم.

رابعاً، سفارش شده که در دعا، دیگران را بر خود مقدم بدارد که هزاران برابر آن درباری خودش مستجاب می‌شود.

۱۲. کنترل جوارح

همان طور که شعبان ماه حضور در محضر رسول خدا (ص)^{۴۴} است، ماه مبارک رمضان، ماه حضور در محضر حق است و اصلی‌ترین مراقبه در این ماه حفظ ادب حضور است. از روایات فراوان باب برمی‌آید که شرط اصلی ادب حضور در این ماه، کنترل همه‌ی جوارح از گناه است و روزه‌ی شکم ابتدایی‌ترین جزء از این ادب محسوب می‌شود؛ چنان که امام

صادق (ع)^{۴۵} می‌فرمایند: «إِذَا صُمْتَ جِلْدَكَ وَ عَدَدَ أَشْيَاءَ غَيْرَ هَذَا وَ فِطْرَكَ»^{۴۶} هرگاه روزه می‌گیری، نیز روزه باشند.

نیز یک قالب مبدا آن مانند باشد.»

حضرت چیزهای دیگری برشمرد و در کلی فرمود: روزه‌ی که در روزه هستی، روزه‌های دیگر

۴۳. مفاتیح الجنان، ص ۳۳۱.

۴۴. من لا يحضره الفقيه، ج ۲، ص ۱۰۸.

شاهد بر این مطلب در قرآن، روزه‌ی زبان حضرت مریم^(ع) است که خداوند درباره‌ی آن، تعبیر صوم را به کار برد و فرمود: «فَكُلِّي وَ اشْرَبِي وَ قَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرِينَنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنَّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا»^{۴۵} پس (از آن غذا) بخور و (از آب گوارا) بنوش و چشمت را (به فرزندت) روشن دار و هرگاه کسی از انسان‌ها را دیدی، با اشاره بگو: من برای خدای رحمان روزه گرفته‌ام و امروز با هیچ‌کس سخن نمی‌گویم.» بنابراین، اصل در ماه مبارک، حفظ ادب روزه است و نه صرف پرهیز از اکل و شرب.

امام سجاد^(ع) در دعای ۷۷ صحیفه‌ی خود به گوشه‌هایی از این ادب اشاره می‌نماید و می‌فرماید: «أَعِنَّا عَلَى صِيَامِهِ بِكَفِّ الْجَوَارِحِ عَنْ مَعَاصِيكَ، وَ اسْتِعْمَالِهَا فِيهِ بِمَا يُرْضِيكَ، حَتَّى لَا نُضْغِيَ بِأَسْمَاعِنَا إِلَى لَغْوٍ، وَلَا نُسْرِعَ بِأَبْصَارِنَا إِلَى لَهْوٍ وَ حَتَّى لَا نَبْسُطَ أَيْدِينَا إِلَى مَخْطُوءٍ، وَلَا نَخْطُوَ بِأَقْدَامِنَا إِلَى مَحْجُورٍ، وَ حَتَّى لَا تَعِيَ بُطُونُنَا إِلَّا مَا أَخْلَلَتْ، وَ لَا تَنْطِقَ أَلْسِنَتُنَا إِلَّا بِمَا مَثَلَتْ، وَ لَا نَتَكَلَّفَ إِلَّا مَا يُدْنِي مِنْ ثَوَابِكَ، وَ لَا نَتَعَاطَى إِلَّا الَّذِي يَقِي مِنْ عِقَابِكَ؛ (ما را بر روزه این ماه یاری ده، به خودداری جوارح از معصیت تو و به کار گرفتن آن‌ها در آنچه مورد رضای توست، تا با گوشمان به سخنان لغو گوش فرا ندهیم و با چشمانمان به بیهودگی ننگریم و با دستانمان به حرام دراز نکنیم و نیز پا به حریم محرمات نگذاریم تا به آن جا که شکم ما فقط بر حلالیت تغذیه کند و زبانمان بر رضای تو باشد و خود را در زندگی برای کسب ثوابت به حرکت و زحمت بیاندازیم و تنها به اموری وارد شویم که ما را از عقابت دور می‌کند.»

روزه با حفظ آداب، آثار خود را در ماه مبارک و خصوصاً در شب قدر دارد. وقتی رسول خدا^(ص) به جابر مقام صائمین حقیقی در ماه مبارک را بیان داشتند و فرمودند: «هَذَا شَهْرُ رَمَضَانَ، مَنْ صَامَ نَهَارَهُ وَ قَامَ وَرَدًا مِنْ لَيْلِهِ وَ عَفَّ بَطْنَهُ وَ فَرَّجَهُ وَ كَفَّ لِسَانَهُ، خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَخُرُوجِهِ مِنَ الشَّهْرِ؛ این ماه رمضان است، هرکس روزش را روزه بدارد و شبش را به ذکر و دعا سر ببرد و شکمش و عورت او عقیف باشد و زبانش را حفظ کند، همان‌گونه که از این

ماه خارج می‌شود، از گناهانش نیز خارج می‌گردد. جابر با خوشحالی گفت: این حدیث چقدر زیبا و خوشایند است! حضرت فرمودند: وای جابر! چقدر امتثال این شروط سخت است!»

راه‌های اغوای شیطان نسبت به افراد مختلف، متفاوت است؛ زیرا هرکس در مقابل گناه خاصی نقطه ضعف دارد و شیطان نیز از همان راه وارد می‌شود، چنان‌که خداوند می‌فرماید که شیطان از جایی که شما او را رصد نمی‌کنید، به شما حمله می‌کند. «إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ»^{۴۶} شیطان و دسته وی، شما را از آن جایی می‌بیند که شما نمی‌بینید. «بنابراین در آغاز ماه مبارک هرکس باید محاسبه‌ی دقیقی روی خود داشته باشد و نقاط ضعف خویش درمقابل گناهان را شناسایی کند و در طول ماه، مراقبه‌ی خود را نسبت به آن مسئله‌ی خاص شدیدتر نماید.

۱۳. کنترل زبان

البته از مجموعه‌ی ارشادات قرآن و روایات برمی‌آید که کنترل زبان نقش عمده در کنترل سایر جوارح دارد. خداوند در حدیث معراج به پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: «يَا أَحْمَدُ! لَيْسَ شَيْءٌ مِنَ الْعِبَادَةِ أَحَبَّ إِلَيَّ، مِنَ الصَّوْمِ وَالصَّوْمِ؛ فَمَنْ صَامَ وَلَمْ يَحْفَظْ لِسَانَهُ، كَانَ كَمَنْ قَامَ وَلَمْ يَقْرَأْ فِي صَلَاتِهِ شَيْئًا، فَأُعْطِيهِ أَجْرَ الْقِيَامِ وَلَا أُعْطِيهِ أَجْرَ الْعَابِدِينَ»^{۴۷} در میان عبادات چیزی نزد من محبوب‌تر از روزه و سکوت نیست. پس کسی که روزه بگیرد؛ ولی زبانش را حفظ نکند، مثل کسی است که به نماز ایستاده؛ ولی قرائت نمی‌کند. من به او اجر قیام را می‌دهم؛ ولی اجر عبادت کنندگان را نمی‌دهم.»

در این روایت، روزه در کنار سکوت قرار داده شده است. البته مراد روایت از سکوت این نیست که اصلاً حرف نزنید، بلکه به این معناست که زبانتان را کنترل کنید و از صحبت‌های

۴۶. اعراف: ۲۷.

۴۷. کافی، ج ۲، ص ۵۰۴.

زائد و بگو مگوهای بی حاصل بپرهیزید. «وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ»^{۴۸} البته مرحوم سید بحر العلوم در رساله‌ی سیر و سلوک خود می‌فرماید: «برای سالک، انجام هر عملی خلاف مرتبه‌ی مراقبه‌ی خود عمل بر خلاف توحید محسوب می‌شود و لغو است.»

بر این اساس، اصلی‌ترین مراقبه در ماه مبارک رمضان باید بر زبان باشد. حضرت امیرالمؤمنین^(ع) می‌فرماید: «صَوْمُ الْقَلْبِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ اللِّسَانِ وَصِيَامُ اللِّسَانِ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ الْبَطْنِ»^{۴۹} روزه‌ی قلب از روزه‌ی زبان بهتر است و روزه‌ی زبان از روزه‌ی شکم بهتر. «در ماه رمضان احتیاط ممدوح است. مرحوم آقای بهجت^(ه) می‌فرمودند هرچند احتیاط در مورد زبان در همه‌ی اوقات ممدوح است؛ ولی در ماه رمضان مطلوب‌تر است.

۱۴. توسل به وجود مبارک حضرت زهرا^(ع) و امام زمان^(عج) در ماه رمضان

خداوند در سوره‌ی قدر پیرامون ظرف نزول قرآن می‌فرماید: «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ»^{۵۰} در روایت داریم که مراد از «لَیْلَة» در این آیه، وجود مبارک صدیقه‌ی طاهره^(ع) است؛ بنابراین، استاد توصیه می‌فرمود که در شب‌های قدر و حتی از شب نوزدهم تا بیست و چهارم به مقام نوری حضرتش و نیز به وجود مبارک امام عصر^(عج) توسل پیدا کنیم. پس به هر وسیله که می‌توانید، در این ایام عرض ارادت و توسلی به محضر این دو بزرگوار داشته باشید، مثلاً هدیه کردن ثواب عبادت‌ها یا خواندن زیارات ایشان، خصوصاً زیارت آل یاسین، نوعی توسل به این بزرگواران محسوب می‌شود.

پادکست | حجت الاسلام پناهیان - چگونه در ماه رمضان قدرتمندتر شویم؟

۴۸. مومنون: ۳.

۴۹. غرر الحکم، ص ۵۸۹۰.

۵۰. قدر: ۱.

جدول مراقبه‌ی ماه رمضان

جدول-مراقبه-رمضان
pdf

مجموعه منبرهای رمضان

#بیش_از_هزار

درباره شب قدر

• معنای شب قدر

چرا این شب «شب قدر» نامیده شده است؟ چه اسراری در آن نهفته و چه وقایع و حوادثی در آن رخ داده و می‌دهد؟ مفسران قرآن کریم با استفاده از قرآن و احادیث پیشوایان معصوم دین درباره‌ی علت نام‌گذاری این شب به «شب قدر» مطالب و دلایل زیادی آورده‌اند.^۴ شب قدر یعنی شب بزرگ و با عظمت؛ زیرا در قرآن کریم «قدر» به معنای منزلت و بزرگی خدا آمده است.^۵ همه‌ی مقدرات بندگان نیز در طول سال در این شب رقم می‌خورد؛ هم‌چنان‌که امام رضا^(ع) فرمودند: «خداوند در شب قدر آنچه را که از این سال تا سال بعد پیش خواهد آمد، مقدر می‌فرماید، از زندگی یا مرگ، از خوب یا بد یا روزی. پس آنچه خداوند در این شب مقرر می‌کند، به حتم واقع خواهد شد.»^{۵۱}

البته این امر هیچ‌گونه تضادی با آزادی اراده‌ی انسان و مسئله‌ی اختیار ندارد؛ زیرا تقدیر الهی به وسیله‌ی فرشتگان بر طبق شایستگی‌ها و لیاقت‌های افراد و به اندازه‌ی ایمان، تقوا، پاکی نیت و اعمال آن‌هاست. بدون شک مفاهیمی چون وعده و وعید، انذار و بشارت، کیفر و پاداش، بدون برخورداری انسان از اراده و اختیار بی‌معناست. حضور انسان در محافل شب قدر، عبادت و دعا و... جلوه‌هایی از حضور اراده و اختیار انسان است.

بزرگ‌ترین اشتباه درباره‌ی حقیقت مشیت الهی این است که گروهی خود را صاحب همه چیز می‌دانند و تصور می‌کنند خداوند به صورت مطلق همه‌ی کارها را به بندگان خود واگذار نموده است؛ پس نه ثواب و عقاب در کار است و نه مسئولیت و اخلاق. گروهی دیگر نیز فکر می‌کنند انسان موجودی مجبور است که هیچ آزادی و اختیاری ندارد و همه چیز با قضا و قدر تعیین می‌شود؛ درحالی‌که حقیقت، امری میان این دو نظر است؛ یعنی نه جبر قضا و قدر و نه واگذاری مطلق به بندگان؛ چرا که بعضی از کارها را ما به خواست و اراده‌ی

خودمان انجام می‌دهیم؛ مثل خوردن، آشامیدن، رفتن، آمدن و... و در بعضی دیگر از کارها همچون به دنیا آمدن، از دنیا رفتن و... اراده و خواست ما مطرح نیست.

در شب قدر، فرشتگان بسیاری به زمین می‌آیند، به طوری که زمین بر آن‌ها تنگ می‌شود؛ بنابراین، آن را «شب قدر» نامیده‌اند؛ زیرا یکی از معانی «قدر» به معنای ضیق و تنگ است و در این شب، قرآن با تمام قدر و منزلتش به وسیله‌ی فرشته‌ی صاحب قدر بر پیامبر^(ص) نازل شد.

• فضایل شب قدر

عظمت و فضیلت این شب را بر سایر شب‌ها از این امور می‌توان به دست آورد:

آمزش گناهان: پیامبر خدا^(ص) در تفسیر سوره‌ی «قدر» فرمودند: «هرکس شب قدر را احیا بدارد و مؤمن باشد و به روز جزا اعتقاد داشته باشد، تمامی گناهانش آمرزیده می‌شوند.»^{۵۲}

قلب رمضان: امام صادق^(ع) فرمودند: «از کتاب خدا استفاده می‌شود که شمارهی ماه‌های سال نزد خداوند، دوازده ماه است و سرآمد ماه‌ها ماه رمضان است و قلب ماه رمضان، لیلة القدر است.»^{۵۳}

بهتر از هزار ماه: در فرهنگ غنی اسلام، همه چیز را با معیارهای الهی می‌سنجند و بر همین اساس، قرآن در مورد شب قدر می‌فرماید: «لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ»^{۵۴} در دعای ۴۴ صحیفه‌ی سجادیه نیز می‌خوانیم: «(عبادت و بندگی در) شبی از شب‌های آن، آن را برابر با (عبادت در) شب‌های هزار ماه قرار داد (چون خیرات و برکات و سودهای دینی و دنیوی در آن است) و آن را شب قدر نامید.»

۵۲. تفسیر منهج الصادقین، ج ۱۰، ص ۳۰۸.

۵۳. بحار الانوار، ج ۵۸، ص ۳۷۶.

۵۴. قدر: ۲.

نزول قرآن: طبق روایات، مجموع قرآن در شب قدر نازل شده است. این نزول دفعی و یک باره قرآن است؛ اما نزول تدریجی قرآن طی ۲۳ سال دوران نبوت پیامبر گرامی (ص) به صورت الفاظ نازل شده است.

نزول ملائکه: نزول ملائکه و روح در شب قدر نشانه‌ی شرافت آن بر هزار ماه است. امام باقر (ع) فرمودند: «عمل صالح در شب قدر از قبیل نماز، زکات و کارهای نیک دیگر بهتر است از عمل در هزار ماهی که در آن شب قدر نباشد.»^{۵۵}

عرضه‌ی اعمال بر حجت خدا: بنابر روایات و ظاهر آیت سوره‌ی قدر، شب قدر منحصر به زمان رسول خدا (ص) نیست و فرشتگان در شب قدر، مقدرات یک سال را نزد «ولی مطلق زمان» می‌آورند و بر او عرضه می‌کنند. این واقعیت از روز نخستین وجود داشته است و تا قیامت هم ادامه خواهد یافت. از سویی نیز بنابر روایات زمین از نخستین روز خلقت تا آخر فنای دنیا، بی‌حجت نخواهد بود، چنان‌که امام علی (ع) فرمودند: «شب قدر در هر سالی هست، در این شب امور همه سال (و تقدیرها و سرنوشت‌ها) فرو فرستاده می‌شود. پس از درگذشت پیامبر (ص) نیز این شب صاحبانی دارد.»

حجت خدا در زمین در زمان حاضر وجود مقدس و مبارک حضرت مهدی (عج) است و اوست که حجت خدا و وصی اوصیا و خلیفه‌ی رسول خدا (ص) و معصوم از هر گناه و پلیدی است؛ بنابراین، صاحب شب قدر است.

• توصیه‌های امام خمینی (ره) درمورد رمضان و لیالی قدر

شب قدر شبی است که تعیین کننده‌ی مقدرات یک ساله‌ی انسان‌هاست و از موهبت‌هایی است که بر امت پیامبر گرامی اسلام (ص) بخشیده شده است. برای بهره‌وری بهتر از شب‌های قدر، حضرت امام فرمودند: «نفوس را از روز اول ماه مبارک رمضان به روزه، به

مجاهده، به ادعیه مهیا می‌کند تا برسند به آن سفره‌ای که از آن باید استفاده کنند و آن «لیلة القدر» است که قرآن در آن نازل شده است.»

حضرت امام^(ره) در فضیلت ماه رمضان و ارزش شب‌های قدر و وجه تسمیه این شب‌ها به «شب قدر» می‌فرمایند: «در وجه تسمیه «لیلة القدر» علما اختلافاتی کردند. بعضی برآنند که چون صاحب شرف و منزلت است و قرآن صاحب قدر به توسط ملک صاحب قدر بر رسول صاحب قدر برای امت صاحب قدر وارد شده است، لیلة القدرش گویند. بعضی گفته‌اند که برای آن «لیلة قدر» به آن گویند که تقدیر امور و آجال و ارزاق مردم در این شب می‌شود. بعضی گفته‌اند به واسطه‌ی آن که از کثرت ملائکه زمین تنگ شود، آن را قدر گویند.»

در روایات آمده است که شب قدر یکی از سه شب ۱۹، ۲۱ یا ۲۳ ماه رمضان است که احتمال شب بیست و سوم بیشتر است. در اصول کافی نیز آمده است که تقدیر در شب نوزدهم، ابرام در شب بیست و یکم و امضا در شب بیست و سوم است.

حضرت امام معتقدند اخباری که در باب تعیین شب قدر وارد شده، ممکن است قابل جمع باشد، به این صورت که در عالم طبیعت، شب قدر مظاهری دارد که در نقص و کمال با هم فرق می‌کند و آن صورت و مظهر کامل که برای پیامبر اکرم^(ص) محقق شده، در بین چند شب مخفی است.

ایشان در کتاب آداب الصلاه چنین فرموده‌اند: «بدان که از برای «لیلة القدر» چنان که حقیقت و باطنی است که به آن اشاره شد، از برای آن صورت و مظهری است، بلکه مظاهری است در عالم طبع و چون مظاهر ممکن است در نقص و کمال فرق‌ها کند، از این جهت ممکن است بین اقوال و اخباری که در باب تعیین «لیلة القدر» وارد شده است، جمع نمود به این که تمام آن لیالی شریفه که در روایات است، از مظاهر «لیلة القدر» است، الا آن که بعضی با بعضی در شرافت و کمال مظهریت فرق دارد.

و آن شب شریفی که تمام ظهور «لایله القدر» و شب وصل تائم ختمی و وصول کامل خاتمی است، در تمام سال یا در شهر مبارک رمضان یا در عشر آخر آن یا در لیالی ثلاثه، مختلفی است و در روایات عامه و خاصه نیز اختلافاتی است. در روایات خاصه نیز به طریق تردید، در شب نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم، مذکور شده و گاهی تردید بین شب بیست و یکم و بیست و سوم شده است.»

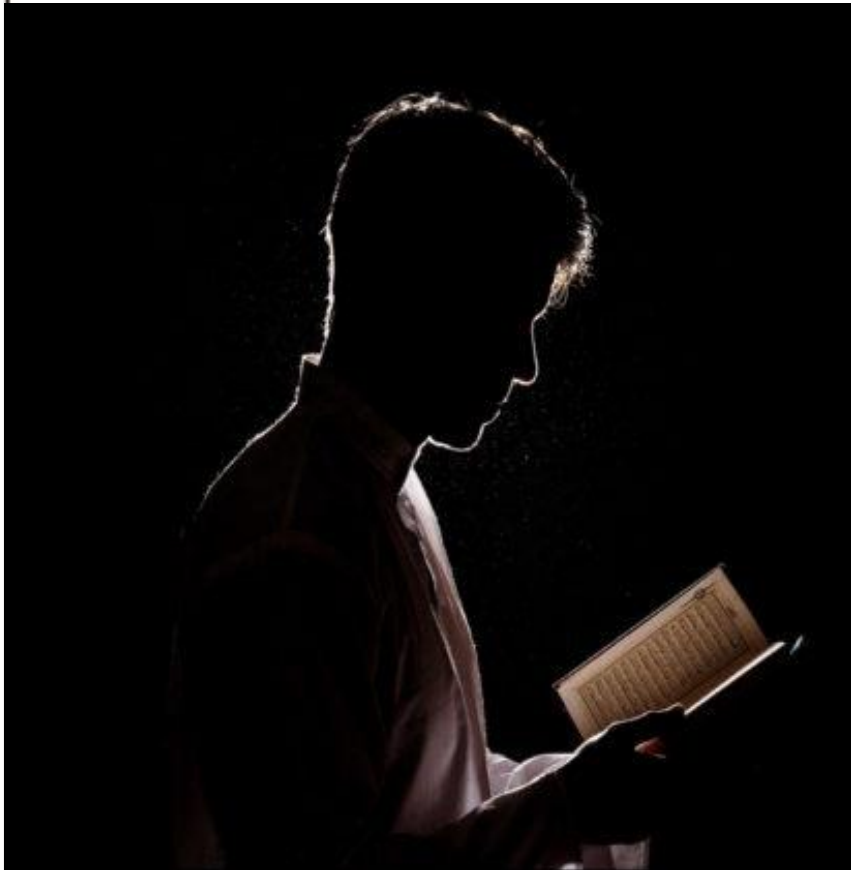
از پیغمبر نقل است که موسی گفت: «الهی! من قرب تو را می خواهم.» فرمود: «قرب من از برای کسی است که بیدار باشد در شب قدر.» گفت: «الهی! رحمت تو را می خواهم.» فرمود: «رحمت من برای کسی است که رحم کند فقرا را در شب قدر.» گفت: «خدایا من گذشتن از صراط را می خواهم.» فرمود: «این برای کسی است که تصدق کند به صدقه ای در شب قدر.» گفت: «خدایا از درخت های بهشت و میوه های آن می خواهم.» فرمود: «این برای کسی است که تسبیح کند به تسبیحه ای در شب قدر.» گفت: «خدایا نجات می خواهم.» فرمود: «نجات از آتش؟» گفت: «آری.» فرمود: «این برای کسی است که استغفار کند در شب قدر.» گفت: «خدایا رضای تو را می خواهم.» فرمود: «خشنودی من از برای کسی است که دو رکعت نماز بخواند در شب قدر.»^{۵۶}

پادکست | امام خمینی (ره) - اموری که ما را به مقصد میرساند:

• اعمال شب‌های قدر

اعمال زیر در شب‌های قدر مستحب است:

۱. غسل (بهترین زمان، هم‌زمان با غروب آفتاب است و مستحب است نماز مغرب را با غسل بخوانند)؛
۲. دو رکعت نماز (در هر رکعت بعد از حمد، ۷ مرتبه سوره ی توحید و بعد از نماز، ۷۰ مرتبه بگوید استغفرالله و اتوب الیه)؛

۳. دعای قرآن به سر؛

۴. زیارت امام حسین^(ع)؛

۵. احیا داشتن شب‌های قدر (گذراندن این شب تا صبح به عبادت، دعا، تلاوت قرآن،

جلسات سخنرانی دینی و پرسش و پاسخ‌های مذهبی)؛

۶. صد رکعت نماز (پنجاه نماز دو رکعتی)؛

۷. طلب آمرزش گناهان و دعا برای امور دنیوی و اخروی است، برای خود و پدر و مادر و

خویشان و برادران مؤمن، زندگان و مردگان؛

۸. دعای جوشن کبیر.^{۵۷}

پادکست روز سوم

پادکست روز دوم

پادکست روز اول

پادکست پیشواز رمضان

پادکست روز ششم

پادکست روز پنجم

پادکست روز چهارم

